

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN för SVERIGES LUNGSJUKA

JULEN 1951

Kri
1951

№ 12 B.

Winterhälsning

G O D

J U L

G O T T N Y T T Å R

SANDTRÄSK SANATORIUM

Överläkare
G. Helleberg
Dr B. Hasselgren
Dr Brandt
Dr H. Cutic
Dr Schornack
Syssloman
Hjalmar Nilsson
Sigvard Erlandsson
Iris Svensson
Hans Eriksson
Tyra Mattson
Sally Porath
Marianne Hult
Brita Larsson
Brita Erlansson
Ester Vesterberg
Ingeborg Grimstad
Vera Höggrund
Magda Sundberg
Dagmar Nilsson
Elin Olsson
Anna-Gun Nilsson
Ingrid Nilsson
Inga Andersson
Elvy Eklund
Anna Hedgren
Gunhild Sjödel
Märta Andreasson
Viran Svensson
Göta Hedestedt
Elisabet Lundberg
Göta Mickelsson
Ester Åström
Anna Andersson
Anny Andersson
Astrid Andersson
Sylvia Andersson
Märta Broström
Marita Brännkärr
Anna Eklund
Hjördis Enmark
Ulla-Britt Enmark
Gunvor Eriksson
Edla Fors
Rosa Fredriksson
Martine Grankvist
Agnes Hansson
Maria Hopstadius
Eva Hortlin
Inga Häggström
Maj-Britt Jansson
Agnes Johansson
Sigrid Kärrman
Elsa Mattsson
Karin Nilsen
Anne-Marie Nilsson
Alice Nordmark
Anna Nyberg
Frida Nylund
Helga Nylund
Svea Oja
Elsa Olsson
Inga-Britt Pettersson
Stina Peuravaara
Alice Rapp

Sofia Rova
Edla Selberg
Signe Sundkvist
Adele Westling
Anna Lundbäck
Herbjörg Bruksås
Svea Engström
Hulda Johansson
Milda Lindberg
Edith Markström
Helga Pokka
Enid Sundén
Lilly Söderman
Signe Söderman
Viola Åberg
Vega Molin
Dagmar Helin
Astrid Öhlund
Olga Johansson
Siri Svanström
Ragnhild From
Elvina Nilsson
Svea Pettersson
Johanna Pettersson
Signe Sedig
Inga Vennström
Ingrid Burman
Set Asterlind
Alf Sundén
John Fredriksson
Bengt Lindgren
Karl Nyström
Gunnar Omberg
Joel Nilsson
Albin Lindkvist
Gunnar Nilsson
Helmer Zakrisson
Olof Söderling
Torsten Engström
Egon Nilsson
Alma Lindblom
Britta Arnholm
Sigrid Jonsson
Oskar Bogenheilm
G. Backlund
Siv Vidén
Karl Granbom
John-Bertil Hamrén
Bror Johansson
Sven Johansson
Alfred Holm
Göte Söderman
Tyra Öberg
Irja Alaraatikka
Ida Eriksson
Vanja Gunnari
Britta Luspa
Ulla Markstedt
Elsa Nilsson
Vilma Nilsson
Violet Nyberg
Elisabet Söderling
Aina Eriksson
Signe Forsberg
Blenda Lundh
Edith Moby

Vega Moby
Hjördis Sjöstedt
Hildur Stenberg
Maj-Britt Söderman
Nanny Vestman
Ellen Samuelsson
Marianne Gustafsson
Julia Svanberg
Margit Sundkvist
Signe Stefansson
Hilly Wälström
Hulda Mäkipiha
Elsa Sundkvist
Ulla Uusitalo
Hidigard Ölvebrant
Valborg Holmkvist
Karin Nykvist
Sonja Fors
Annie Andersson

Barnavd.

Anders Påvve
Stina Påvve
Anna Påvve
Johannes Påvve
Gunnel Törnlinde
Inga Nilsson
Gulli Lindgren
Gunvor Larsson
Timo Keskikallio
Tano Keskikallio
Ulla Mosesson
Sven Palo
Gun-Britt Mosesson
Karl Lutti
Bror Lassi
Allan Andersson
Torsten Mickelsson
Tor Nilsson
Sigge Eriksson
Bror Marklund
Åke Johansson
Ivar Sundkvist
Kurt Vestin
Rolf Bergdahl
Gunnar Nilsson
Antti Keskikallio
Enar Johansson
Gunnar Åman
Nikolaus Pingi
Rune Nilsson

Avd. 5

Vidal Henesten
Uno Nilsson
Bernhard Bergkvist
Eliart Rönnbäck
Johan Pattomella
Lennart Johansson
Karl Morin
Manfred Johansson
Ludvig Wiik
Uno Svala
Uno Eriksson

TILLÖNSKAS AV:

Henning Johansson
Johan Sundén
Eskil Renberg
Albin Eriksson
Sigrifrid Andersson
Enar Nyström
Bertil Siikavuopio
Georg Wikström
Herbert Lindberg
Sören Svantesson
Bertil Lidman
Simon Lundmark
Knut Holmgren
Gotthard Nordin
Alex Nilsson
Sixten Ylipää
Åke Gustavsson
Elis Häggström
Karl Erik Backlund
Göran Werjää
Östen Johansson
Torsten Palmgren
Viktor Johansson
Johan Johansson-Niva
Gunnar Laihanen
Edvin Sundström
O. W. Lövgren
Hilding Sundström

Avd. 6

Sixten Berggren
Levi Frejlund
Erik Ölvebrant
Erik Johansson
Verner Sundström
Birger Eliasson
Assar Persson
Bror Häggberg
Klas Karlsson
O. F. Uusitalo
Ernst Eriksson
Henning Strömbäck
Irene Johansson
Ebba Holmdal
Genia Isaksson-Tjäder

Ester Kristoffersson
Mirjan Ullgren
Sonja Hagfjäll
Helny Keskitalo
Olga Nordström
Anna Ström
Ragnhild Narklund
Henny Lindström
Klara Lundin
Dagny Eriksson
Eva Johansson
Judith Eklund
Anna Rönnkvist
Svea Rehngrén
Maria Nilsson
Thea Fredriksson
Lilly Isaksson
Sylvia Isaksson
Irene Andersson

Märta Uusitalo
Ingegärd Bladfors
Alida Olofsson
Nanny Holmström
Gunvor Nordkvist

Avd. 7

Yngve Savela
Arne Berglund
August Åström
Oskar Helin
Helge Eriksson
Herman Unéus
Ragnar Lundgren
Gunnar Hansson
Gunnar Larsson
Noak Wälitalo
Sten Lehto
Oskar Boström
Gottfrid Johansson
Ragnar Lindkvist
Edvin Sandberg
Allan Andersson
Ivan Ökvist
Göran Nilsson
Karl Lahti
Karl Öberg
Hilding Unander
Filip Hortlund
Hugo Kristoffersson
Albin Paavo
Alvar Mella
Maurits Hansson
Einar Töyrä
Karl Lilja
Algon Larsson
Holger Bergström
Oskar Pettersson
Albin Forsberg
Åke Niva
Simon Jonsson
Bertil Nyve
Elis Sevä
Ivan Wallgren

Avd. 8

Maja Jansson
Regina Nilsson
Susanna Jannok
Ester Paavo
Hildur Karlsson
Jenny Lantto
Ida Löfmark
Margit Öhman
Alma Mosesson
Elly-Britt Wennström
Mariana Salming
Ragnhild Andersson
Viola Pettersson
Agda Höglund
Ingegärd Eriksson
Maj-Britt Bergman
Elsy Viklund
Sofia Hietala

Louise Isaksson
Astrid Andersson
Svea Holma
Dagny Nordmark
Else-Maj Johansson
Ann-Mari Kalla
Senja Johansson
Aina Lundgren
Hanna Kohkonen
Inga-Lisa Lestander
Ulla Bäckman
Hildegard Påvve
Anna-Lisa Mettävainio
Fanny Kortiniemi
Göta Kortiniemi
Edith Eliasson
Emma Finnholm
Kerstin Walterfeldt
Eva Tapani
Eva Danielsson

E-pav.

Henrik Eriksson
Birger Lövgren
Maurits Sjöberg
Lars Mikko
Bror Nilsson
Emil Johansson
Gunnar Nilsson
Bror Nilsson
Axel Johansson
Alvar Nilsson
Bror Lindmark
August Johansson
Helge Holmkvist
Gunnar Boqvist
Tage Pettersson
Karl Nordh
Artur Nyberg
Villy Enlund
Erik Nikkumatti
Bengt Söderlund
Johan Marklund
Gottfrid Isaksson
Edvin Nordström
Bror Ek
Bengt Lindholm
Albin Lahti
Saul Pettersson
Sixten Gustavsson
Olle Gustavsson
Bertil Sundström
Åke Edlund
Bruno Carlsson
Ragnar Åström
Bror Almén
Ivar Pettersson
Olle Vestring
Albin Lindh
Georg Hjärpe
Erik Hillström
Axel Åberg
Tave Lundholm
Axel Paulsson
Rune Johansson
Allan Andersson
Tage Malm

Åke Nordström
Per Olsson
William Isaksson

Avd. 9

Rut Holmsten
Britt Harnesk
Gretel Lundbäck
Alice Strålberg
Alice Martinsson
Lilly Öqvist
Ingeborg Lindgren
Tyra Vikström
Sonja Öman
Tekla Fjällborg
Viola Haapalainen
Aune Abrahamsson
Hilja Yngström
Signe Ringström
Ingegärd Nilsson
Karolina Larsson

Avd. 10

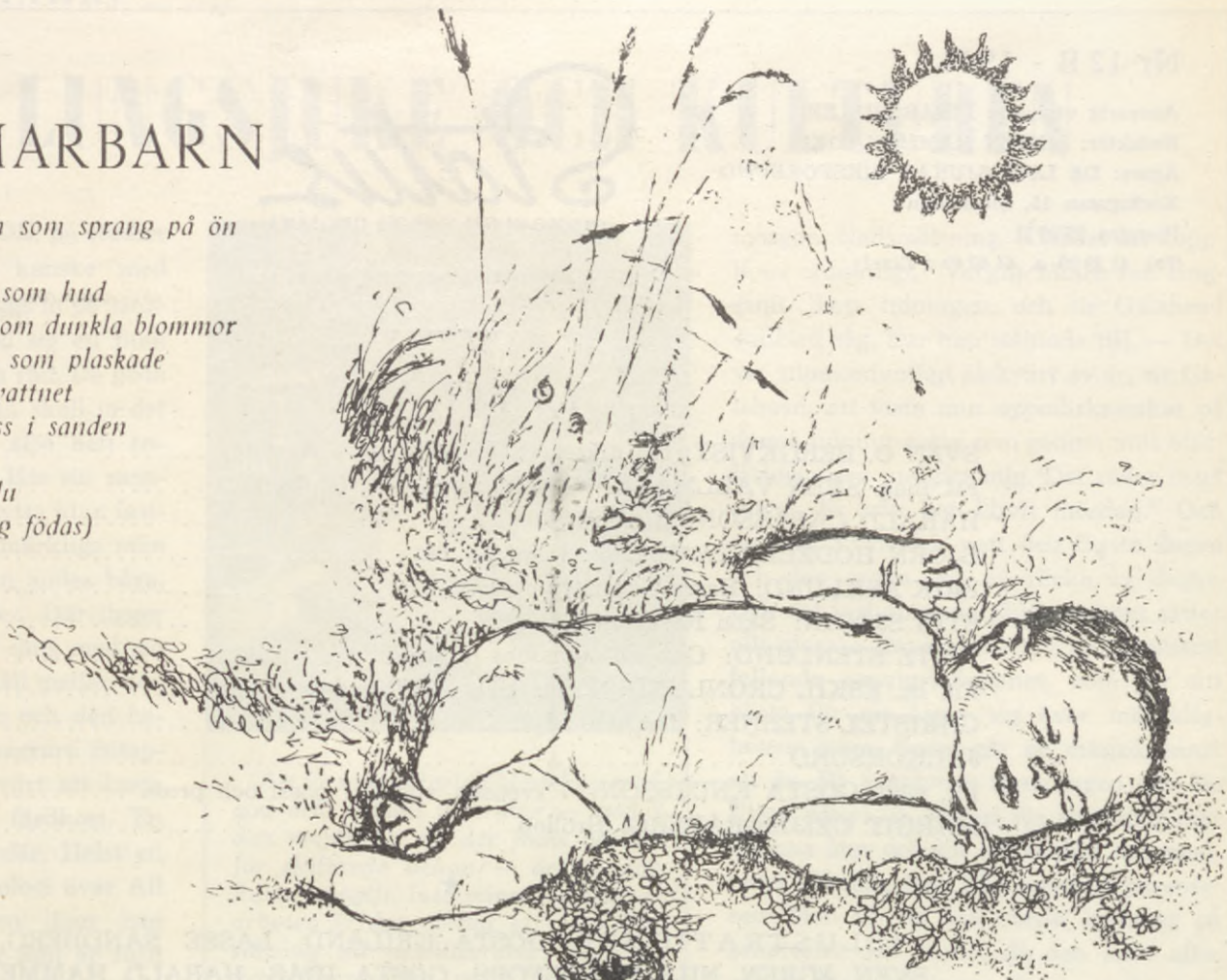
Tyyne Greus
Hilja Keskitalo
Ulla Rova
Gustin Sundström
Wivi Olsén
Bojan Johansson
Elly Berg
Blenda Pekkala
Sonja Karlsson
Hellin Åberg
Olga Enbom
Anna-Lisa Wallgren
Astrid Hansson
Maj Torebäck
Frideborg Johansson
Gumborg Weiberg
Gunnel Westerlund
Elsie Norman
Hildur Lunqvist
Mildred Johansson
Elsie Kattilavaara
Frida Mattsson
Elsy Palmgren
Stina-Maria Olovsson
Kristina Ågren

Föreningar

Norrbottnens Lungsju-
kas Centralorg.
Sandträsk Patientfö-
Luleå Konvalescent-
förening
Malmbergets Kon-
valescentförening
De Lungsjukas Före-
ning Sirius, Piteå
Kalixbygdens Kon-
valescentförening
Kiruna Konvalescent-
förening
Älvsby Konvalescent-
förening
Konvalescentfören.
Gränsen, Haparanda

SOMMARBARN

Du sommarbarn som sprang på ön
och letade oss
sprang med sol som hud
och med ögon som dunkla blommor
du som log och som plaskade
med fötterna i vattnet
och skrev till oss i sanden
med ditt blod
- vart sprang du
(lät vi dig aldrig födas)

Kra. Ceacel
1951

AVSKED

Det gick ett tåg
en mycket kall dag
förra veckan,
det andades svart över skogen
och över vitheten,
det drog isig dimma
utefter sidorna
och jag kunde inte se
om du vinkade eller inte - -

Men jag såg
att alla de små hyddorna
vi byggt åt varann
runt omkring de gamla husen
under stulna timmar, minuter
eller snabbt ilande
sekunder bara
föll samman med dova
suckar . . .

Så småningom drogs tåget
mot himlen - -
Det rosslade svagt.
Så småningom fanns ingenting kvar.
Det stod många på perrongen.

Sven d. Bergkvist

Nr 12 B - 1951

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG
Ägare: DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND
Kocksgatan 15, Stockholm
Postgiro 95 00 11
Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel)

Status
RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

(Utkommer en gång varje månad.)

Kontrollmärke,
lagligt skyddat

Prenumerationspris:
Helår 8:—, halvår 4:50

INNEHÅLL:

	Sid.
SVEN O. BERGKVIST: två dikter (Sommarbarn — Avsked)	3
Fil. mag. SVEN VALLMARK: Den lungsjuke och kulturen	5
HARALD CARLSSON: Snobben	9
BJÖRN HODELL: Tre komiker i samma båt	11
ERIK ASKLUND: Berra blåser trumpet	14
STIG SJÖDIN: Skön Rosamunda	19
FRITZ STENLUND: Gubben Janssons julgris	21
Fil. lic. ESKIL CRONLUND: Frans Hals — "leendets målare"	24
CHRISTEL STERNER: De 700:s Idyll	27
JULKORSORD	29
Fil. mag. GÖSTA KNUTSSON: 7 svenska städer i poesi och prosa	30
MARGIT GEIJER-RÅBERG: Bröllop	33

ILLUSTRATIONER: GÖSTA KRILAND, LASSE SANDBERG,
SVEN ÄGREN, NILS BRÄDEFORS, GÖSTA IDÅS, HARALD HAMMER.
OMSLAGET av GÖSTA KRILAND.

Vinterhälsnings tjugotredje

nummer presenteras härmed i den nya gestalt som läsekretsen lärde känna från ifjol. Genom att tidningen uppgått i Status, Riksorgan för Sveriges lungsjuka, har tidningen fått ett nytt typografiskt och tekniskt utförande. Omläggningen innebär att vi fått en tidning med större resurser både ifråga om innehåll och utstyrsel. Den nuvarande papperssituationen, med stigande priser och nästan olösliga ekonomiska problem för en liten tidning, har gjort att vi anse denna sammanslagning vara den lyckligaste lösningen. Vinterhälsning vill emellertid även i den nya dräkten bevara sina tjugotreåriga traditioner och fortfarande vara en förbindelselänk mellan Sandträsk sanatorium och befolkningen i vår nordliga landsända. Nettot av norrbottens-upplagan går till bestridande av kostnader för underhållningar på sanatoriet, till studier, julklappar och annan välfägnad åt patienterna. Genom sammanslagningen — inbesparade omkostnader för framställningen — kunna vi i år — liksom ifjol — räkna med en avsevärt större vinst på tidningen.

Med förhoppning om att Vinterhälsning även i år skall finna vägen till de flesta hem i Norrbotten önska vi på Sandträsk våra läsare och gynnare

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR!

REDAKTIONEN

DEN LUNGSJUKE OCH KULTUREN

NÄR EN TÄNKANDE, på studier inriktad yngling, kanske med studentexamen, läggs in på sanatorium, brukar han ha med sig en liten boksamling och ett par goda råd. De goda råden går dels ut på att han skall ta det lugnt, koppla av och vila, slöa helt enkelt, dels att han inte skall låta sin sanatorietid förrinna till ingen nytta utan fastmer just då likt så många märkliga män och ädla kvinnor spänna sin andes båge, så att det knäpper i strängen. Där ligger han alltså i sin renbäddade säng med sin lilla boksamling inom räckhåll mellan den vällovliga lättjans frestande och den heroiska dygdens betydligt magrare hötappar. Det kan vara mödan värt att kasta ett öga på hans litterära färdkost. En diktsamling brukar finnas där. Helst en antologi. Allra helst en antologi över All Världens Lyrik. Visserligen läser han inte vers i vanliga fall, när han är fullt frisk och vid sunda vätskor, men när han nu ändå hamnat i detta predikament, så är det kanske inte helt otänkbart, att han kunde ha utbyte av att ta sig en titt på vad mänsklighetens härlige ha sökt sitt hela, långa, rika liv igenom. Alltså också filosofi. Platon ligger inte så sällan på nattduksbordet liksom Nietzsche och Schopenhauer. Religionen intresserar. Stundom har Nya Testamentet halkat med i en liten försynt fickupplaga, som gör föga väsen av sig. Den voltairske anden ämnar söka stöd i sin strid mot ljusets fiender och helbrägdagörandets vänner i Hedenii härliga postulat, medan stoikern har möjlighet att gömma huvudet i Epiktetos buske. Den oliktroendes bord tynges av Marx i digra band och nästan ensamt majestät; kanske finns där också till tröst och stöd på livets väg Stalins tankar om den dialektiska materialismen i ett lätt men hårdläst häfte. Den blivande prästen har svåra ting av djupa teologer, läraraspiranten en pedagogikens historia eller psykologi, medicinaren en anatomi, juristen lagkunskap. Lexika finns där. Nu har man tid att borsta upp sina malättna språkkunskaper. Ingenjörsvetenskap delar rum med statistiska tabeller och specialuppgifter. Kort sagt, det är en gedigen samling allvarligt syftande litteratur till fortbildning och andens förkovran. Jo, det var så sant. Där ligger faktiskt också en Agatha Christie

Att förse sanatoriebiblioteken med god och aktuell litteratur — god i den meningen att det finns böcker för skiftande behov — är en stor kulturuppgift. Inte minst för studiearbetet är det viktigt att man har tillgång till facklitteratur. Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos har gjort lovvärda försök att förbättra bokbeståndet, men ännu återstår en hel del att göra innan man kan säga att sjukhusens bokförsörjning är tillfredsställande.

och en Wodehouse litet i skymundan. T. o. m. gamle hederlige Edgar Wallace skymtar.

Och det blir afton den första dagen i besinningens och meditationernas Eden. Rutinutfrågningar, provtagningar och röntgenväntan är förbi. De praktiska bestyren med uppackning och orientering i rummet likaså, och efter middagsmålet kan studielampan få brinna ett par rika timmar. Handen trevar litet sökande mellan böckerna, glider aktningsfullt över Platons enkla, blå klotrygg, fingrar i förbigående på Laotses Tao-te-king, lyfter provande Middelalderens Historie — tyvärr tättryckt, med små bokstäver —, bläddrar litet i All Världens Lyrik, men den kräver nog mer koncentration, och det där doktorn sa ligger och mal. Det är nog ändå klokast att koppla av ordentligt så här första kvällen för att försöka komma ifrån det där dunkla mumlandet om en liten nedsmältning. Vad menade han egentligen? Han kunde väl inte mena, att själva lungan skulle ha smält. Det har man väl aldrig hört talas om. Det vore ju för ruskigt! Skall fråga syster i

morgon. Nedsmältning. Klokast att koppla av ordentligt. "Vergile Moire vek långsamt ihop tidningen, och sir Galahead Jailbird såg, hur han stelnade till. — Det var utomordentligt älskvärt av er, sir Galahead, att fästa min uppmärksamhet på denna tidningsnotis, som genom mitt oförlåtliga slarv undgått mig. Det råder intet tvivel. Er vän har blivit mördad." Och det blir kväll och natt den första dagen och den andra och en räcka av dagar. Och det inslumrande pliktsamvetet sätter allt glesare fingeravtryck i det sparsamt fallande sanatoriedammet, som gör sitt bästa för att lagra sig över mänsklighetens store. Snart går en månad, snart ett år. På sanatoriet finns ingen tid. De flesta skrivs ut. Många för att aldrig mer komma åter och för att snabbt och medvetet glömma den lilla sanatorieparentesen. Men för en och annan kommer på sanatoriet den stund, då den sista aftonen är inne och ingen längre verka kan, som det heter i den gamla sången. Och Mänsklighetens Store står där alltjämt, stillsamt orörda, medan detektivromanerna fått hundöron och Kains törstiga stonridits sönder och samman i den skymmande sikten av det allt tätare snöfallet av veckotidningar och tidskrifter, seriehäften och boulevardblad. Så går en dag än från vår tid, killevillevippbombom. Så går ett liv.

Och läkaren går sin rond och ser in-skrivningsdagens stolta luftsloft hastigt sjunka ner i cigarrbodslitteraturens flacka sumpmarker. Är han gammal och vis, skakar han bara litet vemodigt resignerat på huvudet och finner det mänskligt, alltför mänskligt. Är han ung och energisk och av den tyska andan, sätter han sig ner och skriver i djupaste enfald och lärdom samman en duktig avhandling om lungtuberkulosens inverkan på den sjukas sjäsliv, där hypersensibilitet och hyperlabilitet, neuro-vegetativ dysergi, mindervärdeskomplex och kompensationsförsök rutinerat blandats. Och inför pin-upsidornas skamlöst blottade nakenhet gör han en beskt ironisk anmärkning över den lungsjukes ökända kättja, vilken kommentar han stundom förser med ett icke alldeles stålblankt romarcitat: omnis phthisicus alax. Det hela är så duktigt gjort, så skenbart vetenskapligt, att den arme och olärde läsaren säger sig, att det

Studieverksamheten, studiecirklar och enskilda studier har utvecklats sig bra på många sanatorier. Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos och De lungsjukas riksförbund har gjort mycket för att stimulera studiearbetet genom ekonomiska bidrag och andra stödåtgärder. Riksförbundet och dess föreningar, patientföreningar på sanatorierna och konvalescentföreningar av utskrivna patienter, ser studiearbetet som en viktig faktor i arbetet för de tuberkulösa återanpassning i samhälls- och arbetsgemenskap efter sjukdomstiden. Här är man tydligen ifärd med att gemensamt avfatta lösningar efter studiecirkelsammanträdet.

måste väl förhålla sig just på detta sättet, att den lungsjuke sällan duger något till. Det ligger och måste alltså ligga i sakens natur. Och ändå är det bara samma företeelse, som varje pensionatsvärdinna skulle kunna skriva en lika lärd och besynnerlig avhandling om, detta motståndslösa bortglidande från den Goda Boken, som välförståndigt rådgivande recensenter anser böra medföras också till hängmattan. "Varför skall just under semestertiden den litterära smaken så helt inriktas på den s. k. lättare litteraturen, varför inte i stället just då en värdefull bok, som kan ge er ett verkligt utbyte av er semester etc. etc." Men den vanlige semesterfiraren är inte lungsjuk, och om hans förirringar från det ansvarskännande bokläsandets smala väg, skrivs förvisso inga avhandlingar, i varje fall inte med den neuro-vegetativa dysergin som utgångspunkt. Han har tagit med sin goda bok till semesternöjet och haft den halvsprättad åter. Det är det ingen, som lägger sig i; inte ens han själv har särskilt dåligt samvete. Det har däremot ganska ofta sanatoriepatienten under sin påtvungna semester från vardagsbestyren: inte minst när han stöter ihop med böcker och berättelser om "stora lungsjuka" genom tiderna.

Den bild, som ovan tecknats, är inte karikerad. Det är ungefär så det går till. Undantagen, de som utnyttjar sin sanatorietid till ett verkligt studium, om också i blygsammaste skala, är ganska få. De finns, men till mer än några få procent

skulle jag inte vilja uppskatta dem. När jag tog mitt exempel, valde jag ändå bland studietränat folk. Ännu sämre ligger det givetvis till bland dem som inte är vana att läsa, framför allt inte att läsa på egen hand. Och ändå har läsning långt in i allra senaste tid varit nättopp det enda som stått sanatoriepatienten till buds, när det gällt sysselsättning. Att lämna de sjuka helt utan sysselsättningsmöjligheter, det har man inte vågat sig på. Och då har boken varit bekväm att gripa till. De andra möjligheter, som skapats, dem har patienterna på det hela taget svarat för själva. Och det har de många gånger gjort mycket bra.

Kuratoren på Sollidens sanatorium, Östersund, i arbete. Telefonen är ett viktigt instrument eftersom man haft för vana att bygga sanatorierna på avlägsna kullar och berg, lite på sidan om all annan bebyggelse. Kuratorns uppgift är bl. a. att hjälpa patienterna med social rådgivning. Som förmedlande länk mellan samhället och sjukhuset är givetvis kuratorns arbete av stor vikt för patienterna, särskilt med tanke på den oftast långvariga sjukhusvistelsen.

Svenskarna är ett läskunnigt folk, och en svensk analfabet är ungefär lika sällsynt som en sättpotatis i ett juvelerarfönster. Men efter genomliden folkskola tar hälften av svenska folket inte frivilligt i en bok. Det är ur denna halva sanatorierna i övervägande utsträckning rekryterat sitt klientel, som i och med tuberkulosen tydligen också förväntats dra på sig en betydande läslust, vilket väl skett ibland, men dock ganska sällan.

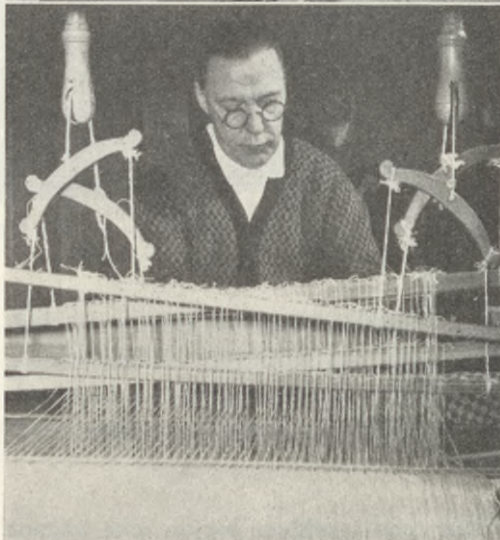
Det hette på 1800-talet, att religionen var opium för folket. Man skulle kunna säga, att sanatoriebiblioteket många gånger har blivit ett opiumförråd för patienten. Han läser fullständigt planlöst, — det är för resten nästan enbart studerat folk med litteraturhistoria i papperna, som har möjlighet att bringa åtminstone någon ordning i nutidens bokvirrvarr — plockar litet här och där, tar sin dagliga drömranson och utbildar sig inte så sällan till en fulljädrad andlig narkoman. Det är ingen elakhet att konstatera att huvudparten av dem som hör hit är kvinnor, som dock brukar ha ett utmärkt motgift i sin handarbetskunnighet. Men liksom för den vanlige narkomanen doserna ständigt måste ökas, måste det också för den narkotiserade bokläsaren till allt kraftigare doser, allt skarpare stimulans, för att han skall känna sig nöjd. Och det brukar inte dröja så länge, innan han är nere i den hårdkocktaste gangster- och samlagslitteraturen för att till sist hamna i ett sensationsbegivet bladdrande i veckotidningar, bildtidningar och pin-up-magasin.

Man behöver inte alls lägga några moraliserande synpunkter på en sådan utveckling för att finna den olycklig. Den skadar den sjuke helt enkelt. När läsning blir den nästan enda sysselsättning han ägnar sig åt, och denna läsning utvecklas till ett slappt bortglidande, där man inte längre kan tala om vare sig verksamhet eller avkoppling, då är den av ondo. Den alstrar i längden bara olust och nedstämdhet, missmod och självförbräelser, och det är inte nyttiga känslor för en sjuk människa. Hon bryter mot själva grundförutsättningen för mänsklig lycka, den som på 1700-talet formulerades med orden: Vill du naturens väg till verklig sällhet veta? Se här dess första bud: *arbeta!* Den regeln gäller lika väl nu som på 1700-talet, och den gäller frisk som sjuk. Där hjälper inget prat om den neuro-vegetativa dysergien. Hos de flesta sanatoriepatienter är också självbevarelsedriften så stark, att de insett detta. Det dröjer därför inte så länge, förrän de nästan

helt slutar med den kolorerade veckopressen för att i stället ägna sig åt något förnuftigare sysselsättningar, såsom schackspel, korsordslösande eller stralmbroderier, där deras naturliga verksamhetsbehov får ett helt annat utlopp än i den själsdödande slöläsningen. Men låt oss inte vara elaka. Korrespondensstudier och studiecirklar lockar naturligtvis också åtskilliga.

Tidigare hörde man på sanatorierna många beklaga sig över att de inte hade råd att bedriva studier under sin sjuktid. Nu finns det inte så mycket att klaga över i den vägen. För den som vill sätta i gång med en korrespondenskurs brukar Svenska Nationalföreningen svara för kostnaderna, också om kursen är av betydande omfattning och sträcker sig långt in i konvalescenstiden. Här har Svenska Nationalföreningen gjort en mycket vacker insats. Också De Lungsjukas Riksförbund har, antingen direkt eller genom de anslutna konvalescentföreningarna, under årens lopp delat ut högst betydande belopp som studieanslag, belopp som i huvudsak kommit konvalescenterna till godo och som vid det här laget uppgår till 100.000-tals kronor. Också för studiecirkelarna är det väl ordnat i ekonomiskt avseende, särskilt sedan man sänkt minimumtalet cirkelsammanträden, som erfordras för att en sanatoriecirkel skall vara bidragsberättigad. För ett sanatorium lämpar sig av många skäl bäst studiecirkel av konversations- eller diskussionstyp eller rena läsecirkel, där avgången av gamla deltagare och tillträdet av nya inte spelar så stor roll. Men det är klart, att t. ex. en kort nybörjarkurs i ett språk också mycket väl kan hinnas med. Även om den inte kan ge mer än den allra första grunden i språket, så kan dock en sådan cirkel hos en och annan intresserad och energisk deltagare ge impulsen till ett fortsatt studium på egen hand.

Vad studierna på sanatoriet beträffar gäller i hög grad den gamla regeln: den, som gapar över mycket, mister ofta hela stycket. Sanatoriepatienten vill gärna gapa över för mycket. Åtminstone till en början tycker han sig ha ett överflöd av tid till sitt förfogande, tid som skall räcka till allt. Först så småningom kommer han underfund om att det inte blir så rasande mycket tid över, om kuren skall skötas. Sitt största värde har studierna kanske däri, att de hindrar den sjuke att slöa till. Men det finns också patienter, som genom energi och koncentration på de föresatta uppgifterna under sin sjukdoms-

Riktiga konsthantverk kan man få se sanatoriepatienter utföra. Man kan med goda skäl tala om "skapande sjukdom", vilket väl denna bild också ger en uppfattning om. På den övre bilden se vi en kvinnlig patient, under sakkunnig ledning syssla med handsöksömnad. Och mannen på den undre bilden är av allt att döma livligt inne i vävkonstens detaljer. Bilderna är hämtade från sysselsättningsterapin på Söderby sjukhus.

tid skaffat sig verkligt gedigna kunskaper, av vilka de haft både nytta och glädje.

Det som brister på studiefrenten är framför allt handledning. Det är tyvärr ont om lämpliga studieledare. Det behövs också studieuppmuntran för de blyga och oföretagsamma. Vad de enskilda studierna beträffar, är det dessutom så, att sanatorierna i mycket stor utsträckning saknar varje tillstymmelse till studie-lokaler, något som särskilt för sängliggarna på allmän sal är en svår olägenhet.

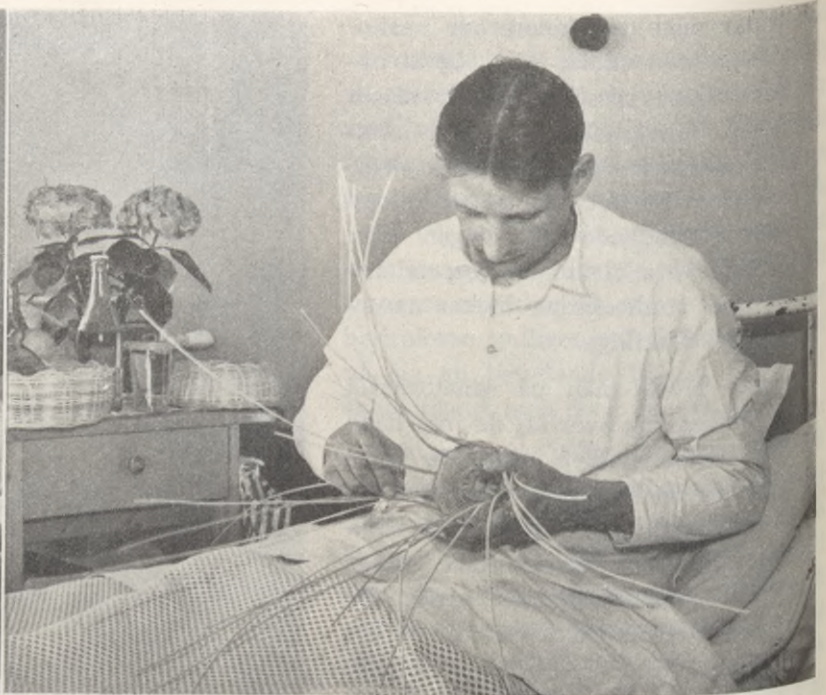
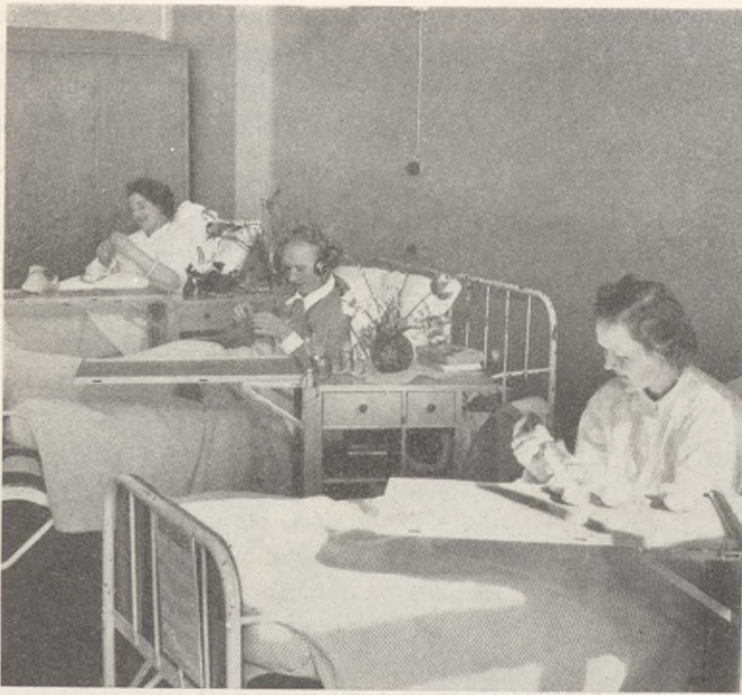
Ändå tror jag inte så rasande mycket på betydelsen av de teoretiska studierna på sanatoriet. Det är och förblir ett ganska litet fåtal, som på allvar är ägnade för dem. Men det finns ju så mycket annat. Den som t. ex. använder en halvårs-lång sanatorievistelse med åtföljande konvalescens till att lära sig skriva maskin eller att stenografera hjälpligt eller till en praktisk bokföringskurs, den har

lärt sig något, som han kan ha både nytta och glädje av. Framför allt har han fått tiden att gå på ett trevligt sätt under bi-behållande av arbetslust och andlig spänst.

Mest tror jag dock på handarbetet. Både det som kan utföras i sängläge och i arbetssalarna. Handens arbete skänker de allra flesta människor vida större tillfredsställelse och glädje än hjärnans. För resten är det misslyckat, att skilja de båda åt. Den skicklige handarbetaren får inte vara tanklös eller dum i huvudet. Betydelsen av handens arbete för den sjuke ligger däri, att han skapar något. Han utträttar något positivt. Det blir ett resultat av det han förehar sig, vare sig han nu knyter en rya, binder en bok eller tillverkar en skinnportfölj. Här har kvinnorna sen länge haft ett övertag över männen. Deras förmåga att utträtta något med sina händer har varit dem till ovärderlig hjälp, när det gällt att komma igenom en lång sjukdomstid.

Många — också läkare — säger att det inte är nyttigt för de sjuka att arbeta. Men det är fel. Lyckligtvis är det ytterst sällan, som sjukdomen helt lägger hinder i vägen för förmågan att arbeta. Det är märkvärdigt, vad också mycket svårt sjuka människor förmår att prestera, om de trivs med sitt arbete. Och det skadar dem inte heller. Tvärtom. Arbetet hjälper den sjuke att hålla kontakt med verkligheten och hindrar honom att vänja sig vid sysslolösheten som ett naturligt tillstånd. Ty en människa kan vänja sig vid nästan allt, till och med att göra ingenting eller så gott som ingenting. Men dessutom hjälper arbetet den sjuke att komma bort från kretsandet kring den egna sjukdomsbilden. Att glömma sig själv för andra och för en arbetsuppgift är och förblir den enda psykoterapi, som det är något bevänt med.

Det talas ibland om att sanatoriet isolerar. Och det är klart, att det gör så på sitt sätt. Men man kan inte med rätta klaga över någon kulturell isolering. Jag skulle tvärtom tro, att de allra flesta sanatoriepatienter aldrig tidigare haft möjlighet till så många skiftande kulturkontakter som på sanatoriet. Tidningar och tidskrifter finns på sanatoriet i större mängd, än de har tillgång till i vanliga fall. Biblioteket brukar vara välförsett och välskött. Radiolurar hänger vid varje huvudgård. Föreläsare gästar sanatoriet med jämna mellanrum. På sina håll ges det också folkhögskolekurser. Konserter förekommer då och då. Sanatoriet brukar ha sin egen ljudfilmsanläggning.

Sysselsättningsterapin börjar slå igenom ordentligt vid sanatorierna och i den mån man kan få utbildade ledare — arbetsterapeuter — kommer denna verksamhet att bli av allt större betydelse. Sjukhuslivet blir mera meningsfullt, arbetet ger stimulans och livslust. Här se vi patienter på Söderby sjukhus i fullt arbete, trots sängliggandet. För de patienter, som är uppegående finns en arbetssal. Mannen är tydligen iförd med att bli både en skicklig och intresserad korgflätare — och kvinnorna har sedan lång tid tillbaka varit flitiga "sängarbetare" som författaren till denna artikel också särskilt framhåller.

Kabaréer och underhållningsaftnar av skiftande slag med uppträdande av egna eller gästande förmågor är inte sällsynta. Ibland anordnas kanske en gemensam resa till en konstutställning eller något annat kulturellt evenemang i trakten. Vidsynta överläkare med mångsidiga kulturintressen har på sina håll gjort en beundransvärd insats för den kulturella upprustningen av sina sjukhus, försett dem med vacker konst, fört kulturpersonligheter inom skiftande områden som gäster till sanatoriet och framför allt med levande intresse och ospard möda uppmontrat och stött patienternas egen kulturskapande insats, vilken inte sällan varit av betydande mått.

Det som här sagts gäller de stora sanatorierna. Annorlunda har det legat till och ligger det fortfarande till på sina håll med de små B-sjukhusen, "avstjälningsplatserna", som de brukar kallas. För de lungsjuka har det hårda ordet varit sanning: Från den som icke har skall tagas också det han har. De långvarigast och svårast sjuka, de med den sämsta ekonomin och de sämsta utsikterna, de har forslats i väg till de små B-sjukhusen, där resurserna i alla stycken varit de sämsta. Där har de i resignationens eller den ökande bitterhetens tecken gått sin långsamma död till mötes. De, som bättre än andra hade behövt råd och stöd och uppmontran, de har fått ligga där ofta ganska övergivna, och nästan helt berövade de kulturella resurser, som stått de stora A-sjukhusen till buds. På dessa B-sjukhus har några av de mörkaste bladen i

svensk sjukvård skrivits. Det är en glädje att veta, att de börjar att ha sett sin tid. Där har man kunnat tala om en andlig isolering av stundom skrämmande slag.

*

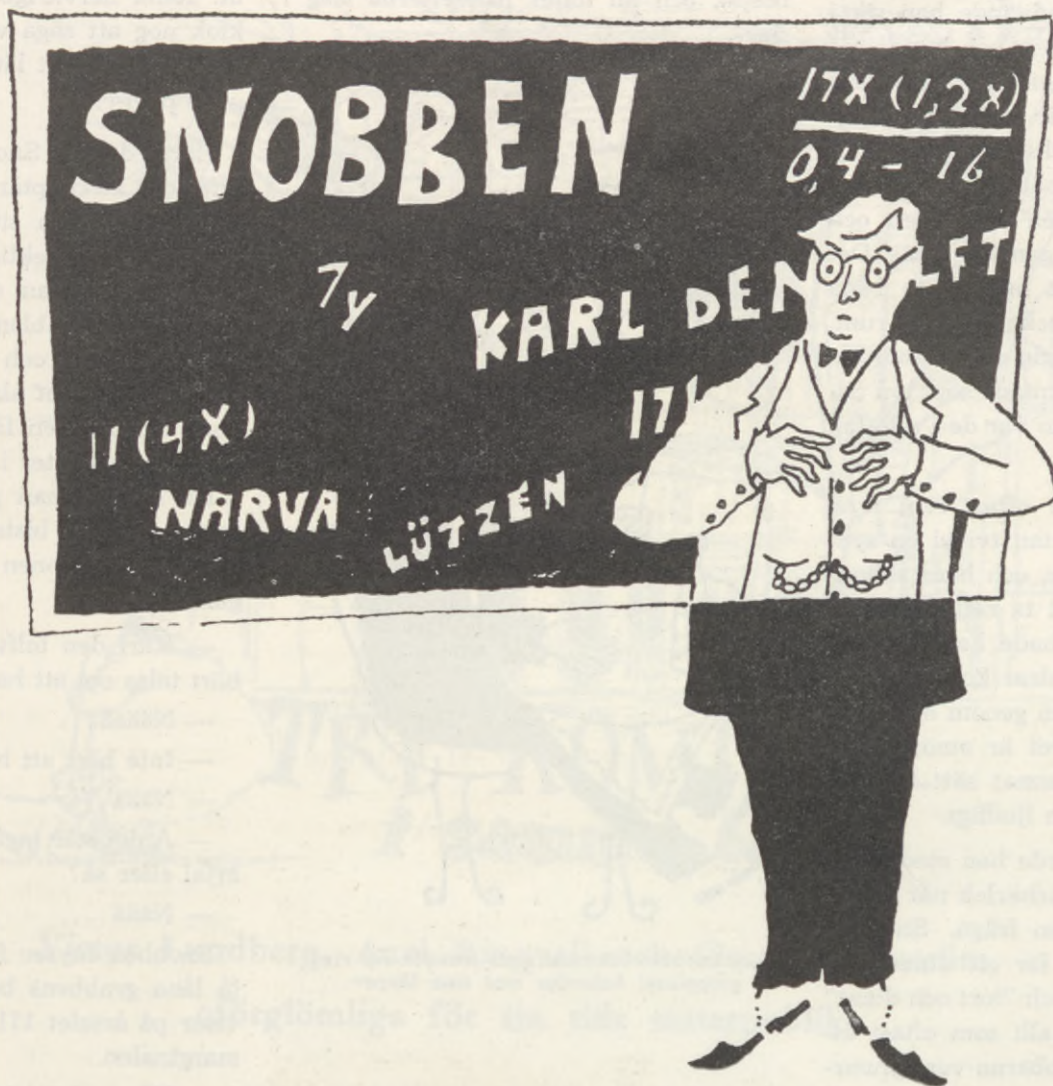
Vad man i seklets början icke vågade hoppas på är nu på väg att bli verklighet. Det ser inte ut att dröja så många år till,

Radion betyder givetvis mycket för sanatoriernas kontakt med yttrevärlden. På en del sanatorier har man till och med lokala radioanläggningar och egna program, musikutsändning, uppläsningar och aktuella, lokala inslag. Bilden visar en kvinnlig hallåman under en lokal utsändning vid Sollidens sanatorium, Östersund.

innan dödlighetssiffran i tuberkulos i vårt land underskrider de 0.15 ‰, som enligt internationell praxis utgör gränsvärdet för en folksjukdom. Också sjukligheten i tuberkulos minskar i stadig takt. Sanatorieepoken nalkas sitt slut. Men ännu släpar lungtuberkulosen med sig en tyngande barlast av vanföreställningar i folkmedvetandet. Det gäller både lekt och lärd.

Det måste bli ett slut på detta dumma tal om "den lungsjukes karaktär", om "sanatoriepatientens speciella psyke" om "ftisikerns andliga egenart". Den lungsjuke är en precis likadan människa under sin sanatorietid som före och efter den. Att sedan hans beteende kommer att präglas mer eller mindre starkt av sjukhusmiljön och av sjukdomsupplevelsen är självklart, men vad han gör av sin sjukdomstid beror på hans personlighet och inte på något hypotetiskt toxiskt inflytande av tuberkelbacillen på karaktären. Historien vimlar av framstående personligheter, som varit lungsjuka. Men det är inte bacillerna, som skapat deras storhet. Vilket inte hindrar, att sjukdomen många gånger varit det sandkorn kring vilket pärlan skimrar, den törntagg, som aldrig tillstätt anden dåsig ro. Kulturhistorien skulle vara oändligt mycket fattigare utan de lungsjukas insatser. De har skett inte tack vare stavformiga mikrobens förmenta stimulans utan trots deras dödgrävarverk. Ära vare människoanden, som i sjukdom, nöd och betryck, i ångest och plåga skapar evinnerligen!

HAN VAR EGENTLIGEN inte alls någon snobb. Hur han hade fått detta öknamn, därom visste vi grabbar ingenting. Inte var han snobbigare än de andra lärarna, om man inte absolut skall nämna hans förkärlek för ljusa damasker, men sådana var ju modernerna på den tiden.

Nåja, i varje fall var "snobben" ett öknamn som gick lätt att uttala, och det var nog inte många av oss som mindes hans riktiga namn. Ännu i dag har jag inte kunnat erinra mig det, och det kan ju förresten vara detsamma.

Han var vår historielärare. Historia är och förblir alltid sådan, torr och enformig, data om konungars och fältherrars födelse och död, redogörelse för minnesrika händelser, kriget här och freden där. Skildringar av stora slag, särskilt det vid Lützen, som man kunde så bra hemma, men som man totalt hade glömt bort då man kom till skolan.

Det var ju inte alla som var så förutseende som Jätten, som gjorde små an-

teckningar på naglarna. Han var fenomenal på miniatyrskrift, och hade dessutom goda ögon. Det var ett bra trick, men det höll inte så länge ty Snobben var lika skarpsynt.

Jätten var inte mer jätte än Snobben var snobb. Men han var minst i klassen, och därför kallades han Jätten. Allting skulle nämligen vara så bakvänt som möjligt, och så blev även öknamnen. Den största grabben kallades Pyret, den magraste för Tjockis, den dummaste blev Snillet. Det var dock inte jag, fastän närapå.

Jätten blev alltså avslöjad av Snobben. Fusk lönar sig inte, allra minst om man som Jätten, gör ett så fatalt misstag som att läsa fel på en nagel, och sedan försöka rätta till det genom att söka på en annan, precis som man slår i ett uppslagsverk. En sådan manöver undgick naturligtvis inte Snobben, och eftersom fusk är fult, ansåg sig denne böra ta Jätten i upptuktelse genom att utdela en av sina vanliga sinkaduser.

En sån där vanlig sinkadus tillgick på så sätt att han tog grabben i hårfästet alldeles invid örat, drog sakta uppåt tills han fick honom på tå, då han hastigt släppte taget och drämde till. Effekten var slående. Grabben, som hade svårt att hålla balansen, for som ett nystan utefter golvet.

Men när det gällde Jätten fick Snobben lov att ändra taktiken en smula. Skolaga var ju tillåten på den tiden, och jag antar att det fanns skriftligt på det. Däremot tror jag inte att det fanns några tryckta paragrafer som förbjöd delikventen att ducka om han ansåg det nödvändigt. Och det var just vad Jätten ansåg. Han var så van vid dessa smockor att han på pricken visste när slaget skulle falla, och kunde därför ducka i sista sekunden så att Snobben stod där och viftade i luften. Jätten hade uppnått samma färdighet i duckning som en durkdriven boxare. Inget slag gick in.

Det var naturligtvis inte så trevligt för Snobben att stå så där och skuggfajtas.

Visserligen hade han ett utpräglat sinne för humor, men han ville helst ha skratarna med sig, inte emot sig, och därför valde han en annan metod.

Vid hårlöftningen använde han sig i stället av vänstra handen, och kunde således klippa till med den högra utan att släppa taget. Men för all del, Jätten krånglade väl här också, snodde runt och hade sig på alla sätt, men till slut lärde sig även Snobben alla knep och kunde låta slaget falla ganska precis. Det blev faktiskt en sport mellan de båda kontrahenterna, att ducka, svänga runt, och klippa till. Ibland såg det ut som om de stod och lekte och fintade som två friboxare. Goda sportsmän var de i alla fall båda två.

Dessa lektioner blev oftast rent farsartade. Snobben var utan tvivel en synnerligen originell herre, och hans skämtlynne kunde emellanåt ta rätt underliga former. Bland annat hade han ett läte, ungefär som när man drar korken ur en flaska, och som uppkom genom ett smackande med tungan. Det är omöjligt att återge detta ljud på annat sätt än som ett "putt". Kraftigt och ljudligt.

Det där "puttet" körde han med i alla situationer, och med förkärlek när någon inte kunde besvara en fråga. Snobben satte ett högre betyg för ett dumt svar än för inget svar alls, och "fort och dumt" var tre små ord som allt som oftast åtföljde frågan. Och grabbarna var synnerligen hörsamma i den vägen. Därav förstår man bättre det rent komiska i dessa historiektioner som inte så sällan urartade till det löjliga. Ungefär som följer.

Snobben börjar med att promenera fram och tillbaka. Tummarna sitter fasthakade i västen. Han går med nedböjt huvud och stirrar tankfullt i golvet. Gud vet vad han tänker på. Kanske är han i baksmällan i dag. Det är ingenting ovanligt, ty han brukar festa om ganska tapert ibland. Man behöver ju inte vara helnykterist därför att man råkat bli skollärare. Han mäter golvet med långa kliv, och ser ut att fundera på hur han skall inleda lektionen.

Så stannar han plötsligt mitt i salen, och blickar ut över klassen likt en fält-herre som inspekterar sina trupper före drabbningen. Bredaxlad och rödblommig står han där, med den blonda kalufsen tillrufsad som en hötapp på en gårdsgårdstör. Det är bara glasögonen som eliminerar det krigiska i bilden. Han väger en stund på fotsulorna, ömsom på tå, ömsom på häl, och slutligen kommer signalen som vi länge väntat på.

Efter en grimas som tydligt avspeglar ett utpräglat äckel inför denna samling hopplösa analfabeter, kommer ett ljudligt "putt", vilket betyder att lektionen har börjat, och nu följer händelserna slag i slag.

— Snobben stirrade stelt framför sig med grogglaset halvvägs mot sina läppar...

Snobben har aldrig brytt sig om att forska i våra släktregister, och att vi grabbar har namn det är honom fullständigt likgiltigt. När han ger en fråga, åtföljs denna av ett pekfinger som hotfullt dyker ner på ett offer. Frågor och svar skiljer sig väsentligt från varann ifråga om tempo. De förra kommer som skjutna ur en kulspruta, de senare som såpbubblor ur ett vassrör. Långsamt och trevande.

— Nå, när dog vår gamle vän Karl den tolfte?!?!

Ett finger hamnar i huvudet på en yngling som ser ut att nyss ha vaknat upp ur en djup törnrosasömn.

— Kaaaarl deeeen toooolftee???

Grabben reser sig långsamt och drar ut frågan ungefär som man prövar elasticiteten i ett gummiband. Så tittar han i taket, liksom han skulle finna svaret där.

Snobben går sakta fram och ställer sig bredvid offret, tittar också i taket, och härmar grabbens idiotiska uppsyn. Denne ser besvärad ut och rodnar märkbart. Så står de en stund bredvid varann och fortsätta att studera taket. Det är just de här scenerna som är obetalbara. Den

absoluta tystnaden. Grabben som står som ett levande frågetecken och inte vet vad han skall göra av sig. Och hela tiden står Snobben vid hans sida och ser lika dum ut. Rena nervkriget. Om grabben varit klok nog att säga vilket årtal som helst hade han sluppit lättare undan.

— PUTT...

Härmed sliter Snobben sig loss från sitt offer och återupptar sin rastlösa vandring runt salen. Han sitter aldrig vid katedern under en lektion. Är på benen i ett kör. Vandrar fram och tillbaka, och runt bänkraderna. Ibland är han framför, ibland bakom, och emellanåt vid sidan om oss. Man vet aldrig var man har honom, och klassen får vrida sig efter honom som planeter i ett solsystem.

Nu stannar han plötsligt framför ynglingen. Han ser bister ut och skjuter fram hakan. Glasögonen blänker skräckinjagande.

— Karl den tolfte ja, du har väl inte hört talas om att han är död förstås...

— Nääää...

— Inte hört att han varit sjuk ens?

— Näää...

— Å det står ingenting i din bok, inget årtal eller så?

— Näää...

Snobben fnyser föraktfullt och ber att få låna grabbens bok, slår upp den och visar på årtalet 1718 tryckt med fetstil i marginalen.

— Nå... det här då, tror du det var hans telefonnummer?

— Jaaa...

Snobben slänger ifrån sig boken och ställer sig åter mitt framför klassen, sätter tummarna i ärmhålen och vaggar på fotsulorna. Med vämjelig avsky stirrar han länge på killen som vid det här laget åter börjat studera taket. Snobben släpper honom inte med ögonen. Grabben blir nervös och tittar ömsom i golvet och ömsom i taket, snor och vrider med händerna, stoppar ibland den ena handen i byxfickan, ibland den andra, och försöker se obesvärad ut, vilket inte vill lyckas så bra ty Snobben följer hans minsta rörelser, och gör precis likadant.

— Gräsligt... gräsligt... övermåttan gräsligt...

Efter dessa djupsinniga kommentarer fortsätter Snobben sin vandring. Han går längst ner i klassrummet och ställer sig med ryggen mot väggen. Tummarna har sin vanliga plats.

— Nå, nu har vi alltså kommit överens om att vår vapenbroder Karl den tolfte

(Forts. å sid. 32)

Victor Lundberg, Axel Ringvall och Oscar Bäckström,
oförglömliga för sin tids teaterpublik

FÖRSTA GANGEN jag såg Victor Lundberg var i en liten enaktare, "English spoken", som gavs som förpjä till Emil Norlanders nyårsrevy "Damen med masken" år 1903 på Södra teatern. Stycket utspelades i en portierloge och Lundberg var någon slags tolk. Men sicken en tolk! Han var givetvis inte den han gav sig ut för och rådbräkade engelskan på ett högst kostligt och oeffterhärmligt sätt. Från den stunden blev jag lundbergsbiten, och såg snart allt vad denne krumelur utan motsvarighet i tidigare svensk teater längre fram gestaltade av befängd därpippighet. Hans utseende var även i hög grad originellt. Hans fenomenala magerhet och huvudets pickande som hos en fågel, de kantiga rörelserna och de illmarigt blinkande ögonen, gjorde att man skrattade så fort han visade sig på scenen, antingen han nu spelade käring, lafsade omkring i kalsongerna (en av hans speciella uppgifter), eller gjorde den beordrade äkta mannen. Det var också kring honom allt snurrade i Vasans tokroliga

Axel Ringvall, operettscenens store komiker och grand old man.

farser i röran av förslagna kokotter, lättantändliga fruar och falska grevar. Och under de allvarstyngda dragen låg en hu-

mor torr som fnöske — det var bara ögonen som blinkade och spelade.

Mötte man honom ute i gatuvimlet skred han fram som en bortkommen pastorsadjunkt från landet i gummigaloscher, bomullsparaply och plommonstop. Men i själen bodde en levande och sann humor.

Raka motsatsen till denne originelle histrion var Axel Ringvall och Oscar Bäckström — joviala och med ett ständigt solvargsleende, som gjorde att man ville ta dem i famn, såvitt man kunde och hade långa armar, ty deras eloquentia corporis var aktningvärd.

Axel Ringvall var operettscenens store komiker och blev med tiden dess grand old man. Han behärskade lika överlägset den klassiska stilen som den moderna, representerad av en Lehár, Leo Fall och Jean Gilbert. Han föll heller aldrig till clownriet utan gjorde av sina glada uppgifter små karaktärsstudier även om han satte på dem karikatyrens mask. Han var även en diktionens mästare. Det framlyste i hans recitationskonst. Sehl-

Oscar Bäckström och hans trogna vän hunden Turman.

stedts små okonstlade visor blev i hans mun små lyriska mästerverk — odlade dem med sin hjärtevärm och strålande humor. Som solen lyser upp himlen, så lyste Ringvall upp scenen. Det fanns inga surmulna i salongen då han var inne. Och det var inget flabbigt leende — det var "humorns välsignat goda leende han spred över rampljuset".

Ringvalls vänkrets var också enorm. Han var hela Sveriges Axel Ringvall. En promenad med honom exempelvis från Gustav Adolfs torg till Norrmalmstorg tog sina dryga 3/4 timme och mera till,

Victor Lundbergs berömda magerhet i Albert Engström karikatyr.

ty det fanns ingen av hans mötande vänner, som inte ville skaka hand och utbyta några ord med den vänlige och leende kämpagestalten i den väldiga sombreron och med det smittande skrattet.

Att kunna "spåna" på scenen d. v. s. konsten att utom ramen för rollen göra lustiga tillägg, har det varit få svenska skådespelare förunnat. Axel Ringvall kunde det, till publikens oblandade förtjusning, men för den stackars motspelaren var det allt annat än behagligt. S. k. ringvalliana finns det också gott om.

På Nya teatern, sedermera Svenska teatern, fanns i orkestern en första trumpetare som hette Fischer, en känd stockholmsfigur den tiden. I operetten "Fågel Blå" av Lecocqs skulle Ringvall säga repliken "Morjens Fischer". En kväll gick han ända fram till orkesterdicket nickade åt trumpetaren och sa: "Morjens herr Fischer!"

Men det skulle han ha aktat sig för — dåvarande teaterchefen Ludvig Josephson satt nämligen i salongen den kvällen. Han blev ursinnig, rusade direkt upp på scenen och fick tag i Ringvall.

— Hur kan herrn understå sig att säga herr Fischer? Ska jag inte kunna gå på min egen teater utan att bli sjuk?! Herr Fischer! Om min kompanjon (Victor Holmqvist) ibland tillåter sig såna saker, så förbanne herrn får göra det. Herr Fischer!!! Herrn får plikta! Va säger herrn om det?

— Morjens Fischer!

I tidens fullbordan kom Ringvall till de ranftska scenerna, där hans tokroliga påhitt blev riksbekanta. Teaterchefen fann sig t. o. m. tvingad att förbjuda dem, men som publiken hade hjärtans roligt åt dem, lät Ranft honom fortsätta med sina improvisationer.

Under Oscarsteaterns operettdagar skulle en ung kvinnlig debutant bära in en korg stora hönsägg på scenen, men i nervositeten tappade hon korgen. Det lät som en hel salva revolverskott då porslinsäggen — några andra kunde ju inte komma ifråga — slog i scengolvet och rullade fram mot rampen.

— Vad är det för ägg, frågade Ringvall som stod mitt upp i en scen.

— Hönsägg, viskade motspelaren.

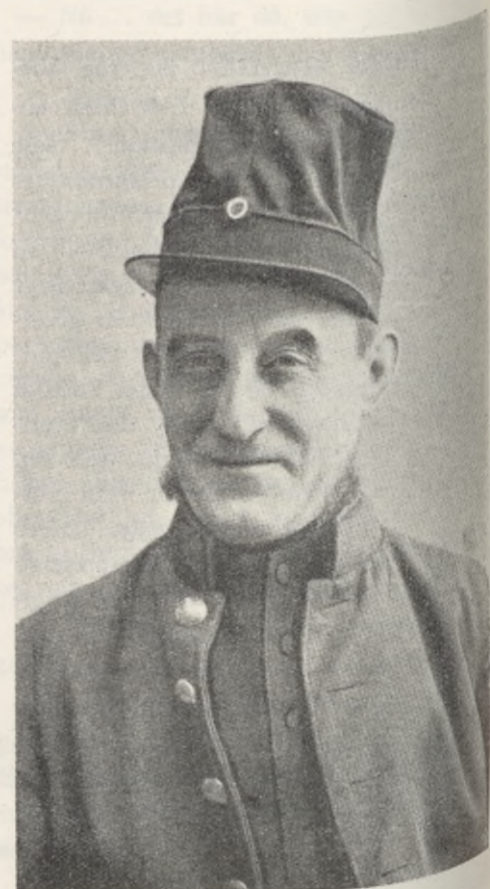
— Skönt, då är det åtminstone inte några av mina förbjudna till-ägg, löd R:s replik.

Om operetten blev det fack som Ringvall ägnade sin konstnärliga kraft, kom han likväl aldrig från sin outrotliga läng-

Axel Ringvall i "Geishan".

tan till komediscenen. Han drömde om att få ge färg och must åt Shakespeares berömda Falstaff. Och vilken praktfull renässanstyp hade han då inte kunnat göra. Men Ranft släppte inte sin guldhöna. Det var först vid några matinéer — man gav "Onkel Bräsig" — som skådespelaren just i titelrollen fick visa sin eminenta talang som komediaktör, och i vilken roll hans geni och hjärta helt lyste igenom. Det har sagts från ett håll där det ligger

Victor Lundberg som "Fängvaktaren" i "2 x 2 = 5".

jämförelsemöjligheter och vederhäftigt omdöme bakom orden att Ringvalls spel i tredje akten av Onkel Bräsig "hörde till något av det allra bästa svensk scenkonst på senare tider givit oss."

Skalden och teaterresencenten Daniel Fallström frågade en gång Gustaf Fredriksson:

— Vem anser du vara vår främste komiker?

Utan tvekan kom svaret från replikens mästare:

— Axel Ringvall.

Sin ärestod inom den sceniska konstens värld har Axel Ringvall rest sig i sin egenskap av den allra främsta operettkomikern som vårt land sett och njutit av tills den dag som är.

Med ett leende på läpparna gick operettens old grand man in i den stora vilan några dagar före julafton 1927. En död värdig en man, vars hela liv var vigt åt kallet att sprida glädje bland medmänniskorna.

— — — — —
Som en levande spärrballong rullade Oscar Bäckström mellan sitt hem och repetitionerna på dåvarande Dramatiska teatern vid Kungsträdgården. I sitt sällskap hade han taxen Turman, med avgjord scen- och teaterbegåvning. Med sin långa kropp och korta ben följde han sin husse i torrt och vått. Och ho vete, vem av de två som tilldrog sig största uppmärksamheten. Turman hade haft en lyckad uppgift i det svenska lustspelet "Gurli" som gått över 100 gånger på den lilla dramatiscenen. Som bevis på sin popularitet bland de tvåbenta kollegerna hade han vid ett av pjäsens jubiléer mottagit en broderad sidenkudde, stoppad med ejderdun jämte en minnesmedalj, att bära omkring halsen i sidenblått band. Vilken tax till dato har nått denna utmärkelse? När Turman vid 14 års ålder mätt på år och ära gick hädan, ägnade D. N. honom en liten runa, vari det stod "att den dramatiska konsten lidit en oersättlig förlust genom Turmans frånfalle". När T. gick bort yttrade B. med stor rörelse: "Nu vill jag aldrig ha någon hund

Axel Ringvall, som en dåtida tecknare såg honom.

mera". En vacker hyllning till en bortgången kamrat och vän.

Som skådespelare var Bäckström på sin mammas gata i den stillsamma, inåtvända humorn. Som gammal hederlig farbror el. som en knipslug figur med räven bakom öronen var han oemotståndlig, men han kunde också med bred och kraftig pensel måla figurer ur det holberska och Shakespeareska mångskiftande galleriet. Min största behållning av honom

fick jag, då jag såg och hörde honom som doktor Jüttner i "Gamla Heidelberg", där han var den enda människan i detta århundradets största tårdrypande dravel. Själv höll han på att den uppgift han mest gillade, var som Konjander i Blanches "Hittebarnet", en roll han kreerade över 250 gånger och lika många sjöng:

"Jag kommer ifrån Nobis jag
från oprakällarns glada kunder..."

Sin sista uppgift hade han på Intima teatern, då han i Fuldas "Ungdomsvänner" spelade mot sin gamle vän, den evigt ungdomlige 85-åringen, Gustaf Fredriksson.

Liksom kring Axel Ringvall är historierna kring Oscar Bäckström legio. Låt mig berätta två av dem:

Bäckström och hans hustru Mia hade av dåvarande kronprinsparet inbjudits till middag en familie i deras kungliga högheters privatvåning på Slottet.

Vid tacktalet efter middagen säger Oscar Bäckström:

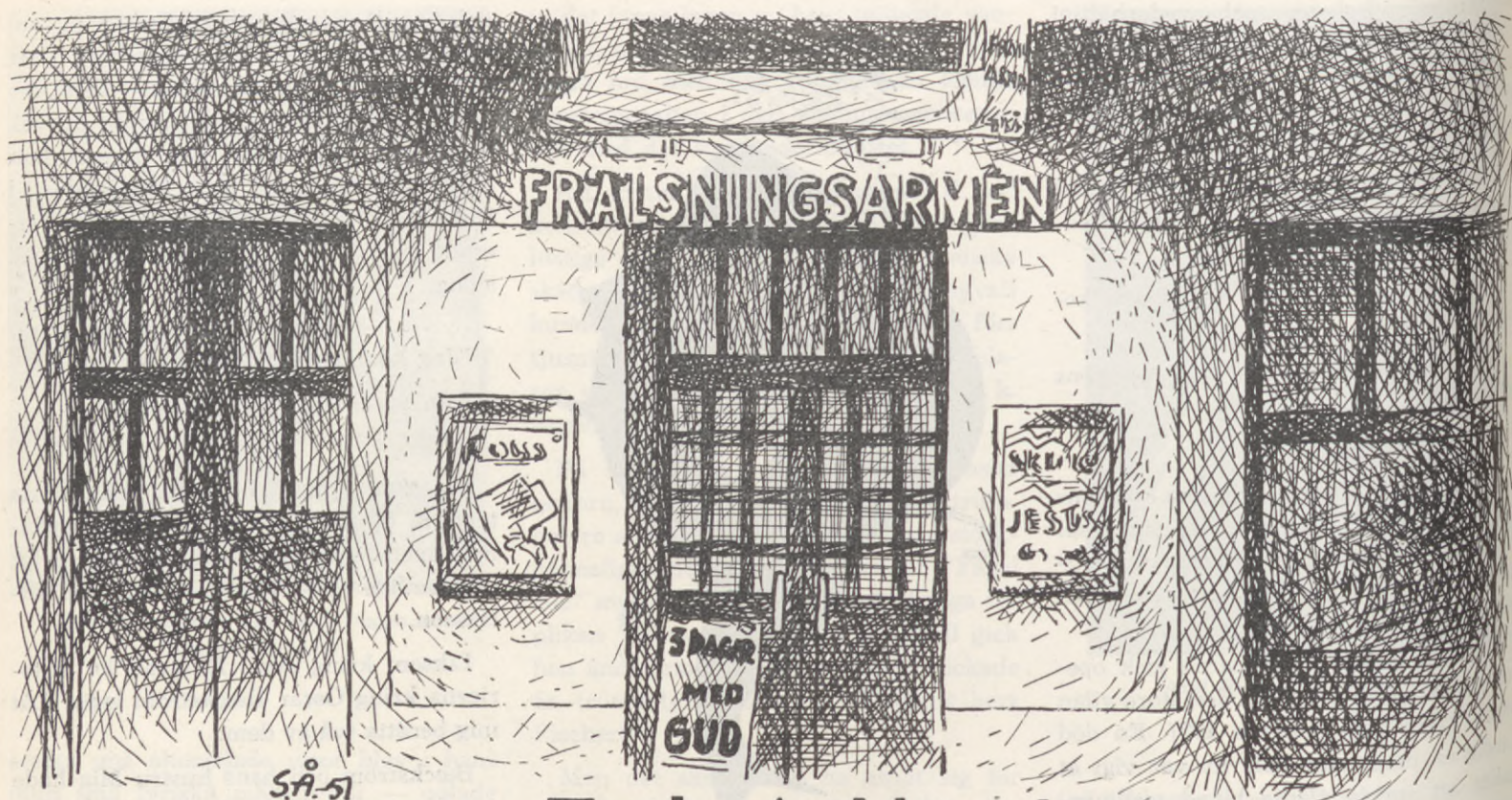
— Det är två orsaker till glädje denna dag. För det första den stora äran att ha blivit inbjuden till Eders Kungliga högheter — för det andra — att få återse min hustru, som jag inte sett skymten av på åtta dar, då hon varit fullt upptagen med att springa omkring och berätta att vi skulle hit.

Att taxen Turman var ett under av klokhet förmäler följande historia. I B:s loge en halvtrappa upp från scenen låg Turman på sin ejderkudde, tyst och stilla, under repetitionerna, men så fort den sista repliken var sagd, kom han ned på scenen.

Skådespelarna förundrade sig över denna förståelse för deras arbete och grubblade över hur hunden kunde veta, när det var slut.

— Åh, han hör när det börjar talas naturligt, svarade den stolte hussen.

Den omtyckte komikern gick ur tiden år 1919.

Erik Asklund

BERRA BLÅSER TRUMPET

DET BLEV FULL VINTER och snöyra och väckelsemöte i 4:e kårens hus vid Hornstull. Gatorna ringde av bjällrorna från snöslädarna och ur mörkret, det grå, tunga decembermörkret, bröt ljuset från butikernas fönster fram som från fyrar i snötjocka. Nordanvinden vrålade mellan skyltar och källarluckor, som stod och slog med ljud som av pistolskott. I portarna låg sneda drivor av yrsnö, som sträckte sig flera meter oppåt, och lyktorna kastade ett slags vita skuggor över trottoarernas ringlande ränder av upp trampade stigar. Först mot kvällningen stillnade vinden, och det började sakta snöa, vackert som på ett julkort, och aftenringningen från fjärran kyrkor kom Manne att mitt i jullovet vissla psalmer och rester från morgonbönen: "Stilla natt" och Adams "Jul-sång".

Mannes moster hade kommit från landet, och de båda larvade utför Brännkyrkagatan till 4:e kårens lokal för att höra på julhelgens väckelsemöte. Mannes moster var nämligen troende. Hon tillhörde Armén. Manne hade mycket dimmiga begrepp om vad Armén var för

något; bara så där i största allmänhet — att frälsningssoldaterna hade uniformer och bahytter och gitarrer, att de alla, ingen undantagen av Frälsningsarméns kvinnliga medlemmar, hade en tung hårknut hängande i nacken.

Mannes moster hade också en sådan där hårknut, men den var liten och tunn och verkade vissen på något vis. Manne tittade ofta på den de fåtaliga gånger mostern rest upp från moderns barn-domshem i Småland och hälsade på sin äldre syster. Denna underliga hårknut blev för Manne som ett slags hemligt tecken, ett insegel på att hon tillhörde Armén.

Hon hade tagit Manne i handen.

Det var dagen före julafton.

— Manda, sade hon till Mannes mor, jag går till Armén och tar gossen med mig.

Manne protesterade först — vilt, besinningslöst. Han ville inte följa sin stränga, allvarliga moster till Armén, "inte för allt smör i Småland", som modern brukade säga. Han ville i stället ut och "jumpa" på isflaken i Pålundet eller åka slängkälke i Tantolunden. Grabbar-

na i elvan hade byggt en snöfästning på bakgården, och bagare Caramellis flickor höll på med en snölykta. De hade redan tänt ljuset i den översta raden av vita, mjuka, runda bollar när han vid mosterns hand leddes ut för att bevista väckelsemötet.

Ingen kunde förresten göra så jämna och fina snöbollar som bagarnas flickor. Manne beundrade dem alltid för deras jämna form och vackra utseende. De var som gjorda av socker. Och alla blev lika stora. De byggde alltid en snölykta till julen — en sådan där liten pyramid av mjuka och jämna och alldeles lika stora bollar.

Sedan satte de in ett stort grenljus i den och tände den i skymningen. Den lyste ibland till midnatt och brukade slockna av sig själv på den mörka, över-snöade bakgården.

Nu stod den där igen och lyste när Manne och mostern gick ut. Grabbarna utanför porten till gatan fick genast syn på dem. Mannes moster var klädd i uniform med krimmermössa och hon bar gitarren i sitt fodral i ena handen. I den andra ledde hon Manne.

— Manne! hojtade Fido. Er'u frälst?

Manne svarade inte. Han böjde på huvudet och låtsades inte se gänget. Mannes moster tryckte hårdare hans hand, men sa ingenting, hon heller.

Då kom en snöboll farande från Fido. Den träffade gitarren så det sa "klang"! Men Mannes moster gick oberörd genom den stojande pojkhoppen, och de kom till hörnet, där snövinden vrålade i källarluckornas hål och kom de svängande skyltarna att gnissla — det lät som om Vinterjätten, i sagorna kallad "Kung Bore", skar tänder.

Men Manne log inåt, för sig själv, ett snabbt, nästan omärkligt leende, som värmdes hans kalla mungipor, ty han hade klarat sig utan större nederlag från gängets attacker. Efter ett par dagar, tredjedag jul, när Mannes moster rest, skulle de få igen! Han skulle "salta in" Fido tills han blev alldeles blå och bad om nåd.

Det var något annat också. Det var därför han log. De skulle gå på Stortorget julmarknad först. Manne hade varit på julmarknaden förut, men då var de med, hela gänget, som levde rövare mellan stånden och knyckte knäck och småsaker när de kom åt. En gång hade han till och med blivit fast. Det var gumman i knäck- och karamellståndet, som fått fast Manne. Han fick smörj. Gumman drog in honom i sin bod innanför ståndet och slog honom hårt i ryggen med en stor slev, som dröp av kokande knäck. Manne skrek som en gris. Gumman liknade en häxa med små svarta, stickande ögon, skäggvårtor och buskiga ögonbryn. Hon hade svarta halvuntar på händerna och barmen liknade ett mossigt block, ty hon var insvept i ett lager av koftor, tröjor och en grön sjal, som gick tre varv om livet och överkroppen och kom henne, när hon satt orörlig i skenet från den osande fotogenlampan, att likna en sovande trollkärning. Eller en häxa. Men hon hade fina, jämna löständer, och det hade väl inga häxor.

Så kom folk till, det blev folksamling, och Manne befriades ur gummans grepp, smet ur ståndet och försvann som en råtta i folkhoppen. Sedan stormsprang han genom de mörka gränderna mot Kornhamnstorg och Slussen, uppför Brunnsbacken, förbi "Strykjärnet" och ner mot Besvärbacken, vidare genom Gullgränd till Söder Mälarstrand, och kom hem till Hornstull, lagom för att få veta, att Fido, hans plågoande, under jumpningen i Pål-sundet trillat i och burits hem halvdöd.

Vilken sensation! Och den hade han inte fått vara med om. Och fått smörj av knäckgumman till på köpet!

Men det där hade hänt förra året, förra julen.

Och nu var han åter på väg till Stortorget julmarknad med sin moster bredvid sig. På sätt och vis var det inte frivilligt. Han hade under övertalningens hårda, pressande timme försökt hitta på dussinet undanflykter. Hjälpte inte. Modern var hård. Hon var själv inte ett spår "religiös", men ansåg att hennes enda son, kvarterets buspojke, kunde behöva ett guds ord. Alla förslag förkastades, alla

— Ge dej iväg pojke! Jag känner allt igen dej!

böner om att slippa tystades ned. Mannes moster sa ingenting. Hon satt i soffan och stämde gitarren, gnolade och småsjöng för sig själv. Kanske det skulle göra honom mild till sinnes, tänkte hon.

Så i sista minuten kom han på det där med julmarknaden. Alltid något, som kunde roa eller ge en smula tröst för att han måste lyda. Ty mötet på Arméns 4:e kår fasade han för.

Men nu var det för sent. Och smita kunde han inte. Kanske på Stortorget. Men inte här. Det var för mycket folk ute och gick på gatorna. Och mostern skulle inte dra sig för att kalla på polis. Och poliserna var det värsta Manne viss-

te. Det visste han sedan gammalt. Husets vicevärd var själv polis, överkonstapel och känd för sitt hårda kommando över Gamla stans hemlösa strykare, åldriga sjömän, reumatiska luffare och gubbarna, som sålde "pund" och kunde sitta vid en ensam "bira" på Café Sweden tre timmar i sträck. De hade inte pengar till mer än en.

Manne och hans moster kom till julmarknaden när yrvädet började lägga sig och den vita, vackra snön föll över grändernas slitna stenar som vadd, som bomullskavlarna innanför ytterfönsterna. Det glimmade från stånden som lägereldar i snötöcknet. Det doftade av gotter och godsaker, det luktade rökt skinka och ångade het buljong från köttståndet, det kom en lukt av gransris som på en begravning och doftade lack som dan före dan före dopparedan. I lapparnas stånd stod en Karesuandogubbe och skar upp renben med märg i. Han hade en röd tofs i mössan, som dinglade och darrade, och han talade en obegriplig svenska, hade breda, utstående kindkotor och smala, sneda ögon och en väldig kniv vid sidan, renskinnstossor på fötterna, och hade kavlat upp ärmarna på koltan, som blotade ett par seniga, fasta handleder. Han jojkede för sin gumma, som satt alldeles orörlig och skavde på något som liknade blodiga köttslamsor. På hyllorna stod det renar skurna i trä och små lappdockor, som de utanför knuffande ungarna bara fick smeka med blickarna, medan deras lätt öldimmiga fäder lystet såg på renbenen med den korniga märgen, som liknade innanmätet på ett kolvasstrå.

Och från alla håll hördes röster; bullrande, skrattande, skrålande röster. Eller mjuka, milda röster från köpsläende kvinnor, som ville pruta och med sin mest inställsamma stämma sa:

— Två kronor, frun lilla!

— Tvååtjufem! kom svaret som ett dovt eko från ståndgumman.

Mannes moster gick stilla omkring med sin gitarr, klädd i sin uniform och krimermössa vit av snö, ja, det låg nästan en liten driva uppe på den, och det röda bandet med de gyllene bokstäverna var dolt av stora, mjuka, vita flingor. Folk vek aktningsfullt åt sidan för henne. Omkring henne tystnade svordomarna, de hesa, skallande rösterna sänktes till ett lågt mummel, och folk upphörde att pruta när hon gick förbi. Moster "såg bra ut", hon hade ett vackert slätt ansikte, och hon var ännu ung. Det var bara det att hon hade så tunt hår. Knuten i nacken såg så liten och ynkelig ut.

Så gick de där och tittade, Manne och hans moster. Moster köpte honom en sprattelgubbe, och han vågade inte säga nej, fast han gjort flera dussin sprattelgubbar och stått och sålt dem i snöyran vid Slussen och utanför krogen Pelikan för ett par år sedan. Han fick en gräddstrut i ett annat stånd. Och allra sist bjöd hon på kaffe och våfflor.

Därefter kom de till knäckståndet. Plötsligt stod Manne med hakan över trälämnen och såg rakt in i knäckgummans ansikte. Det klack till i honom. Där stod hon ju! Den elaka knäckgumman, som stått där förra julen, när han passat på och knyckt ett av hennes små knäckpaket. Hon hade i sista sekunden fått tag i hans arm och hållit fast, släpat in honom och givit honom smörj med sleven.

Manne stelnade till, knäade och slet i mosterns hand och ville därifrån.

— Vill du inte ha en knäck? frågade mostern med sin milda, vänliga röst.

Manne skakade på huvudet. Han kunde inte svara. Han stod och svalde och kände hur han blev alldeles torr i munnen. Stirrade som hypnotiserad på knäckgumman. Hennes ansikte såg ut som en stubbe. Rynkorna liknade årsringar. De gick runt hennes breda, fylliga kinder och slutade i en spets på ömse sidor om munnen. Hennes ögon var små och stikkande. Och det rimfrostvita håret, som lagt sig i bucklor under sjalen, vilken hon knutit under hakan, såg ut som grå mosa, som renlav. Hon var som en trollkäring. Och Manne var rädd för henne.

Plötsligt lutade hon sig snabbt fram och väste viskande mot honom, så att inte mostern, frälsningssoldaten skulle höra:

— Ge dej i väg, pojksate! Jag känner allt igen dej!

Manne hukade sig ned, slet i mosterns hand och ville därifrån så fort som möjligt.

Mostern såg förvånad ut, höjde lätt på ögonbrynen. Såg undrande på gumman. Men denna lutade sig närmare och väste över Mannes huvud (andedräkten stod som en rök ur munnen på henne!):

— Ge dej i väg!

Det blev för mycket för Manne. Han slet sig med ett våldsamt ryck ur mosterns hand och rusade i väg. Sprang rätt på en klunga bönder, som stod och snusade en bit därifrån, körde huvudet rakt i en fårskinnspäls och såg en snusdosa med silverblänkande lock falla i den tilltrampade, krama snön alldeles framför hans fötter. Snuset yrde om hans huvud.

Han sprang besinningslöst vidare medan bönderna började svära, brummande som björnar, och den som tappat dosan i snön letade ilsket mellan spottblafforna med sina valna, krokiga fingrar.

I Ankargränd stannade Manne. Han måste nysa. Han hade halsen och kinderna lätt pudrade med Ljunglöfs 2:an (1:ma vara!), snus i ögonen, på näsan. Ögonen började svida. Det såg ut som om han grät. Men det gjorde han inte. Han nös. Nös i ett. Mellan nysningarna hörde han mostern ropa.

Till slut fick hon tag på honom. Hon sa ingenting, såg bara lite undrande på sin systerson, borstade av honom snuset och räckte honom slutligen ett litet knäckpaket, som Manne hårt slöt i sin tumvante.

Så travade han vid hennes sida, nysande och mumsande på knäcken, till väckelsemötet.

Enkla affischer med klumpigt textade bokstäver lyste i rött och blått på ömse sidor om dörrarna:

TRE DAGAR MED GUD

Och nedanför stod det med mindre stil:

En resa till himmelen

En dörrvakt i uniform, men barhuvad, släppte in dem. Han hälsade vänligt på Mannes moster och ledde ner honom i en av bänkraderna. Hans moster gick upp på estraden och satte sig bland en klunga andra frälsningssoldater med sin gitarr, som hon befriat från sitt styva, snöiga hölje och lade i skötet, medan hon sakta skruvade ut fötterna och bredde ut benen. Manne såg ur ena ögonvrån hennes stora, runda lår strama under den långa kjolen. En varm rodnad steg över hans kinder och glödgade örsnibbarna, som började bränna som eld efter köldvandringen i snöfallet ute på gatorna. Han nästan skämdes för sin moster, som nu satt med sitt tunna, kopparfärgade, mittbenade hår och såg ut över den halvtomma salen med stora, blanka ögon, som skimrade i ljuset från gaslamporna.

Manne satt nästan ensam på en tom bänkrad, den tredje från estraden, och såg under lugg på henne.

Lokalen var smyckad med granrisgirlander och röda och blåa band. Frälsningsarméns emblem med orden "BLOD och ELD" lyste från alla håll. Manne grubblade på de där orden: blod och eld. Vad kunde de betyda? Det lät hemskt, tyckte han.

Och uppe på estraden satt Mannes moster bland de andra kvinnorna med sin gitarr och log vänligt åt alla håll. Alla de där kvinnorna såg lika ut. Alla hade de den där hårknuten i nacken, håret benat mitt uppe i huvudet och struket åt båda sidorna, samlat i en tung knut i nacken. Och omkring henne satt andra kvinnor i uniform med tunga hårknutar i nacken, men alla större och tätare än hans mosters. Manne nästan skämdes litet för att hans mosters hårknut var så liten och tunn och ynkelig. När hon vände huvudet i profil däruppe på estraden såg hennes hårknut ut som en liten prick.

Nu började sången. De sjöng med klara, klockrena röster. Gitarrerna klirrade och klang. Framför dem stod en man i uniform, vacker som Jesus vid Jordan men iförd en lång, svart rock och med en hård, styv, mörk krage vid halsen. Han drog i en liten bälg, vände sig om vid refrängerna, log och spelade och sjöng med öppen mun. Han hade svart, lockigt hår och stora, glänsande ögon, och mot den mörka skäggbotten lyste de släta kinderna alldeles vita i skenet från gaslamporna.

Instrumentet var ett accordionspel. Det lät nästan som ett handklaver, tyckte Manne. Men musiken lät annorlunda, orgelliknande och fyllig med långt utdragna basljud och ett väsande, mässande ljud i diskanten.

— Halleluja, ej natt där! sjöng kören.

Manne kunde inte uppfatta orden, begrep dem inte. Deras sammanställning verkade så underlig och förvirrande. Refrängens trosvisa, stigande jubelkör verkade bedövande på honom. Och det var, som hade de frälsta redan börjat tala på ett himmelens språk, som andra människor inte kunde förstå. Inte på samma sätt.

— Ej natt där!

Refrängens tre första ord, det jublande omkvädet, återkom gång på gång, och Manne satt alldeles stel i sin bänkrad, tuggade knäck i smyg och kände sig myckket underlig till mods.

Under bönen började han nysa. Han nös flera gånger, kraftigt och ihållande. Genom de bredvid sittande gick en nästan omärklig rörelse, som fortplantade sig åt båda sidorna om honom där han satt, en ensam pojke med böjt huvud men med öppna ögon. Han såg det ena ögonlocket efter det andra lyftas och märkte hur man sneglade på honom med allvarliga, granskande blickar.

När han lyfte lite på huvudet, såg han hur hans moster sakta, som i smyg, höjde sitt sänkta huvud bland raden av andra och tittade rakt ned på honom. Hon log lite, och hennes leende träffade honom som en blix. Det var som om något lyst till under allt allvaret, de mässande bönerösterna och bänkradernas mummel runt omkring honom.

Så började orkestern spela. Det var en stor orkester. Det blänkte av mässingsinstrument, trumpeter, tromboner, en bastuba. Så fanns det klarinetter, flöjter, cymbaler, en trumma. Den spelade så att taket höll på att lyfta sig. Allvaret lämnade plötsligt allas ansikten som bortdragande molnskuggor och allas ögon började lysa. Det var en glad, eggande melodi, som gick i dur, och den sköljde över bänkradernas lyssnarlinjer som friska vågor med solglitter i. Mannes moster satt med sin gitarr i knäet, och hennes uppåtlyftade ansikte hade ett saligt, fränvarande uttryck. Ett leende låg över hennes friska, röda mun.

Så blev det sång och gitarrspel igen. Sedan började en gråhårig man i en mycket fin uniform och med många tecken på ärmarna (han såg ut som en överkonstapel, tyckte Manne) hålla ett långt tal, i vilket hela den fullsatta salen stämde in med glada hallelujarop. Det varade i över en timme. Manne blev sömning. Han satt med en stor klump ny knäck i munnen, sög och lyssnade och började så småningom känna sig dåsig, gäspade i smyg så att knäckens sega massa brast mellan käkarna och han fick suga och tugga den rätt igen.

Men han väcktes av att någon knuffade till honom. En man med sjaskiga kläder hade trängt sig in i bänken och satte sig bredvid honom. Hans ansikte var rödfuset, och näsan gick i blått. Ögonen var små och rinnande. Han vände sig mot Manne och grinade. En lätt brännvinsdoft slog ned över Manne. Var han full? Manne visste inte, men han blev lite rädd och makade sig en bit ifrån honom. Han hade en fiollåda under armen. Den lade han ifrån sig, och sedan började han gräva i fickorna på sin slitna kavaj. Han lade upp en hel hög kopparslantar bredvid sig på bänken och började långsamt, fumligt räkna dem medan hans läppar mumlade siffror:

— Sexton, sjutton, arton...

Där höll han upp, vände ansiktet mot Manne och grinade. Varpå han rakade ihop mynten, stoppade dem i högra fickan, lutade sig bakåt, slöt ögonen och började andas tungt med långsamma, väsan-
de andetag.

Predikan var slut. Orkestern spelade igen. Milt, ljuvt — en psalmliknande melodi. Mannen bredvid Manne, fiolspelaren, vaknade, öppnade ögonen, lyssnade. Hans ansikte fick ett spänt uttryck, och han stirrade i ett mot orkestern. Manne följde hans blick, men kunde inte upptäcka något märkvärdigt. Men plötsligt såg han, att någon nickade åt mannen bredvid honom, ett ungt pojkansikte i orkesterns mitt.

Och så spelade Berras bror på sin fiol.

Mannes hjärta började klappa. Han rodnade. Ty däruppe satt ju Berra, Berra i 12:an och blåste trumpet. Manne och han var skolkamrater, fast de inte gick i samma klass. Berra var äldre. Berra var med i skolorkestern och brukade hålla sig inne och öva för öppet fönster om söndagseftermiddagarna. Då stod småglima och lyssnade nedanför, och de större grabbarna stoppade in slangbågarna och ärtrören. De såg nästan andäktiga ut, vad det nu berodde på. Manne låg på magen i sitt fönster och kunde bara höra hur de dovt ekande trumpettonerna steg och sjönk över gårdsbrunnarna i hela kvarteret.

Manne visste att Berra blåste trumpet. Men hittills hade han inte haft en aning om att han tillhörde Frälsningsarmén. Berra frälst! Det var omöjligt! Rena valsen! Han var minsann inte en bit bättre

än de andra, än Mannes gäng, som jumpade på Riddarfjärden, pallade frukt om höstarna vid Grönbrink, knyckte plank i bygget eller stal kol från pråmarna nere vid Söder Mälarstrand. När kopparplåtarna på Högalidskyrkans nybyggda tornkupol en stormig vinternatt blåste ned, var Berra den som norpat åt sig den största biten av alla grabbarna. Koppars var dyrt. Ja, det var det fortfarande. Men stormen kom under värsta nödåret och för övrigt stal man allt i "ädel" metall, som man kunde komma över.

Och nu satt Berra däruppe på estraden och blåste trumpet så att kinderna höll på att sprängas. Hans finliga ansikte med luggen hängande i pannan var aldeles rött. Och den röda tröjan innanför uniformsrocken, vilken glimtade till då och då vid knappålen, var röd som blod. Blod och eld — det var rött båda delarna. Där hade han förklaringen!

Men var Berra verkligen frälst? Hade han gått in i "Frälsis"? Berra! Som redan börjat "pola" med Nanna i bosättningsaffären och rökte cigaretter i smyg!

Nej, det var nog bara för trumpeteten. Han ville spela. Han var tokig i sin trumpet. Han övade långt in på kvällarna, så att folk klagade hos vicevärden för att de inte fick sova. Och nu satt han där, i röd tröja och blå uniformsrock till på köpet!

Och här, bredvid honom i bänken, satt Berras brorsa. Nu kände Manne plötsligt igen honom. Han hade varit borta från kvarteret en längre tid, kanske suttit på Venngarn, ty han söp tappert (som tanterna viskade om hemma i huset). Han söp varje dag, och inte bara på lördagarna, gick omkring på gårdarna, spelade fiol, eller satt på kaféerna, söp och slogs.

Manne makade sig ännu mera undan. Han ville visa sin moster att han inte kände den där typen. Han skämdes, både över Berra, hans bror och sig själv.

Orkestern hade slutat spela. Nu kom väckelsemötets kulmen, resan till himlen började nå sitt mål: extasen. Soldat efter soldat gick fram och vittnade. Man började snyfta i bänkarna. En kvinna grät stilla till höger om Manne, viskade "halleluja" och torkade sig i ögonen med en ren, vit, nystruken näsduk. Efter en stund hörde han halleluja-ropen överallt omkring sig, högre och högre. Det var som om de annars lugna och sansade människorna blivit lite smått vridna. Vad gick åt dem? Manne kände igen flera ansikten. Det var tant Den och tant Den och flickan med de tjocka glasögonen, som höll på att bli blind förra hösten. Nu satt hon och vred

sina långa, beniga fingrar och Manne såg tårarna rinna utefter hennes bleka kinder.

Han kände sig obehaglig till mods. Bäst att smita!

Så reste sig en ung kvinna och gick fram till vittnesbänken. Hennes höfter rörde sig smidigt, kattlikt under den tunna kappan, och de rödfläckiga kinderna brann och ögonen lyste. Manne kände henne. Det var Elin, som "gick på trån" och kom hem halvfull i sällskap med Mannes mor om nätterna när modern kom från restaurangen där hon var kallskänka. Elin sjöng och skrålade och vräkte ur sig en massa fräcka ord som kom Manne, fast han var van vid det mesta, att rodna och gömma sig bakom dörren när modern lett upp henne och öppnat åt henne hemma hos den lilla sömmerskan, fröken Seger, där hon bodde.

En ung kvinnlig soldat var genast framme, lade armen om hennes liv, och så böjde de knä och började be.

Fyfan va konstigt! Bäst att smita, tänkte Manne.

Men han satt kvar. Han väntade på sin moster. Och han var nyfiken på vad Berra skulle göra. Skulle han vittna också? Det skulle vara något att tala om för grabbarna i gänget.

Manne såg i smyg på fiolspelaren bredvid honom, Berras bror. Hans ögon rann. Manne visste inte om han verkligen grät eller om hans ögon rann ändå.

Plötsligt reste han sig, grep fiollådan och gick fram till estraden. Manne väntade sig något hemskt, kanske han skulle börja slåss eller skälla ut Berra, som satt

med trumpeten i knäet och bara stirrade framför sig.

Men Berras bror gick fram till en frälsningssoldat, en man i uniform och viskade något åt honom. Frälsningssoldaten nickade och lade handen på hans rygg, klappade honom flera gånger — som man klappar en hund.

Under en paus i bedjandet gick fiolspelaren fram till estraden, ställde sig nedanför på golvet och började tala. Manne kunde inte uppfatta ett ord. Men efteråt berättade hans moster, som satt närmare, att han inte kunde be, men att han skulle spela ett stycke.

Och så spelade Berras bror på sin fiol.

Den magre, darrhänste, ynklige figuren i sina tunna, fransiga kläder stämde fiolen under åhörarnas andlösa tystnad och började sedan spela Gounods "Ave Maria".

Violinens toner drog svidande genom Mannes inre. Han ville gråta högt, han visste inte varför. Han tänkte på sin far, som han knappast sett, på sin bror, som låg på kyrkogården ute vid Enskede, och på sin mor, som satt hemma och drack kaffe och läste alla smålandstidningarna, som Mannes moster haft med sig.

Och där nere framför estraden stod Berras bror och spelade. Och uppe i orkestern, bland de andra, äldre och yngre musikanterna, satt Berra med ett skenheligt uttryck i ansiktet och verkade som om han blivit ertappad med något nytt fuffens.

Sakta darrade fiolens toner genom tystnaden och suckarna. Hallelujaropen hade sjunkit till svaga viskningar. De lyssnan-

des ansikten hade ett fridfullt, eftersinnande uttryck. De såg allvarliga, lugna, sansade ut. De hade stelnat i en högtidlig förväntan, som under en julotta när bara orgeln spelade. Med darrande, rödblå händer spelade Berras bror sitt stycke till slut. Sedan bugade han sig mot de församlade, vände sig om, bugade mot estraden, lade ner fiolen, drog kepsen ur västra kavajfickan, tryckte fiollådan under armen och smet stilla ut genom reservutgången.

Nu spelade orkestern igen. Trumpeterna glimmade, trombonen höjdes till långa stötar, bastubans reflexer blixtrade som från en sol, cymbalerna klang som bjällror i dimma och flöjterna drillade och kved. Manne lyftes på tonmassorna som av en jättevåg. Efteråt var han alldeles utmattad.

Vid sin mosters sida larvade han sedan genom det grå vintermörkret. Det snöade fortfarande, täta, mjuka flingor, som dälade ner i lyktskenet och lade sitt lätta fjun i de mörkare spåren på trottoarerna. Folk trängdes omkring dem, gick och tittrade i butikernas fönster. I ett gathörn under en lykta stod en mörk figur och spelade på sin fiol. Kepsen låg uppvänd vid hans fötter. Det låg en hög med kopparslantar i den.

Manne kände igen honom. Det var Berras bror. Mostern smög oförmärkt ett par femöringar i hans keps. Manne sneglade från andra sidan om henne på den ensamme, frusne musikanten. Han som för en halvtimme sedan spelat nedanför estraden, framför de frälstas orkester i 4:e kårens lokal nere vid Hornstull —

Skön Rosamunda

eller berättelsen om bruksjantan som kom på cirkus och vann framgång

DET MÖJLIGA ÄR aldrig roligt, det som ligger inom räckhåll för drömmen är inte längre dröm, det som handen når utan ansträngning eller det som kan slukas i famntag utan vedermoda, det förblir blekt och pockar och lockar inte. Är möjligheten trasgrann och bär zigenarsmycken eller om den kan styras ut med kaffekoppssump och antydningar, ja då...

Hon var som ett fyramanstält, ballongig och fladdrig fast det fanns fasthet i fladdret och ballongen var massiv. Hon kom efter bruksgatan liksom fjädrande i sin bullighet ett par tum över det knastrande gruset och hon fyllde avståndet mellan farstubroarna med sin gestalt. Nej, inte bara med det som ytligt sett var hennes kropp. I vinddraget efter henne dansade tvetydigheter och hon var föremål för många och menande blickar och nickar. Hon var mörk inemot det nattsvarta och hade ett par outgrundligt glada och optimistiska ögon, ett leende och skratt som det gick bränningar kring och mitt i all massiviteten reste sej halsen glad och fri, fri på det sätt som den är vilken lever sitt eget liv. Eftersom solbrännan inte var uppfunnen ännu och skönhetstecknen var andra än nu, så var i konsekvens med tidens skönhetsideal hennes hy illande vit. Mjäll. Blekt skön. Vit. I det anständiga och kristliga dopet ha-

de hon fått namnet Clara, men det namnet var som så många andra odugligt och berättade föga om bärerskan. I stället fick hon heta Rosamunda. Fadern, som var slängkäpp i stallet och diversekarl hette Jansson och så förkortade man och hon benämndes Ja-Rosamunda. Eller ibland Ja-Clara. Då fanns det illvilliga anspelningar om att hon aktade glädjen för mera än dygden. Men man använde Rosamunda till vardags och då fick man med den livsglupande munnen, den som slök allt i sin fantastiska aptit. När jag

gifter mej ska det krylla av barn omkring mej, jag ska ha hundar och katter och karlar, ka-aa-rar! hiade hon när hon angav färdriktning för sitt liv. Att erkänna sin lust, att vilja se livet myllra och välla fram ohejdat omkring sej, det är redan det ett brott mot gemenskapslagarna när de föreskriver tillbakahållen lust, när livsaptiten förvisas till källartillvaro och idealet är konstorka, utplåning, smussel.

Därför kunde avundsjukans spåkärningar teckna många olyckstecken på den rosenky där Rosamundas framtid fanns skriven av osynliga ödeshänder. Brukets karlar skyggade och drogs till henne, men som de flesta sökt lättköpt kärlek fick de besviket dra sej tillbaka med svedda fingrar och Rosamundas allt annat än högtidliga svordomar susande kring öronsribarna. Ty hon kunde skilja på jämbördig kärlekshandel och det snåla snyltande, som de utsvultna ville få henne att förgylla vardagstristessen med. Därvidlag var hon jungfruligt dygdig och bara ryktet visste berätta hettande detaljer, som naturligtvis var de bortdrivnas hämnd.

Hon var således en klåda på brukets känsliga hud och irriterade genom sin längst bort oantastliga livskonst. Hon var ett ständigt närvarande blindskär där brukets anständighet och heder när som helst kunde stöta på grund och en blick

Den kvinnliga kraftatleten Rosamunda uppträder för första gången i Sverige!

Rosamunda hade en beundrare även i lejontämjaren.

från henne var tillräckligt för att ställa till familjeträta. Hon kunde slänga åt en karl en blick som skänkte hon honom all denna jordens ynnest och håvor. Yppig, svällande, överflödande var hon med sin närvaro näring åt utarmad jord, viloplats för hungriga tankar, oas för uttunnade drömmar. En källa.

En dag steg en indian in i Janssons kök. Han var röd och grann. Fjäderbusken vajade, muskler spelade under hans rödbruna hud. Han hade prärie i blicken. Och hans ögon hade lite andra löften än ett fyrspisrum med tvåmanssoffa på bruket. Han var van att förhandla och gjorde sej ingen brådska och han närmade sej sitt ärende på en rotvälkska som innehöll amerikanska och som det sedermera visade sej en stor portion småländska. Han gick runt i vida präriecirklar kring det faktum att han fått adressen av någon som inte ville Rosamunda precis väl. Ingen ska förresten tro att han väckte förvåning. När han blev synlig med en kvällsolstrimma bakom sej i köksdörren så var det ingen konst för Rosamundas tanke att gå spikrakt till den cirkus, som annonserat sin ankomst till bruket och som slagit upp tältkupolen i det centrum av samhället man lite överdådigt kallade stan.

— God aften, madame, sa indianen.

Där började en kärlekssaga som fick sitt tragiska slut i Alingsås. Men det första steget hette fribiljett och var en handling fylld med ovanlig grandessa även för Rosamunda, en inbjudan till seglats och Rosamunda stack ut med indianen för att se vart vinden bar.

Indianen visade sej vara måltavla åt en knivkastande cowboy, som lärt sej yrket

i Malmö. Hans skånska kom fram i husvagnen när han torkat av sej sminket, och där började också indianen tala ett mera begripligt språk. Det tyckte nu Rosamunda var strunt. Detta att indianen vid närmare påseende inte var utlänning var ett streck i räkningen, spänningen förlorade på det. Men husvagnen var ett äventyr, även om den inte var lika ren och snygg som en jungfrubur i herrskapshus.

Rosamunda rös två kvällar i rad gratis på logeplats och när man andra kvällen rev tältet och stallar och packade ihop bröt också hon upp. Smålandsindianen förutspådde henne karriär som kvinnlig kraftatlet och cowboyn visade sitt intresse med att lova komponera, som han sa, ett nummer i världsklass. Det ankare som Rosamunda aldrig riktigt låtit gå i botten på brukets grumliga ankdamm, det lättade hon nu och stack för svällande segel. Moderns gnat om framtida och snara olyckor avfärdade hon frankt med att hon aldrig sett någon uppleva så värst mycket vid en diskbalja och att den som vill något får ge något.

Bruket var ett gapskratt, ett illvilligt och hånande gapskratt, som innehöll så olika blandningar som befrielse och missunnsamhet, skadeglädje och avundsjuka. Tillräckligt många nyfikna var vittne till cirkusens avfärd, för att Rosamundas steg inte skulle förbli okänt. När man lastade vid godsmagasinet sågs Rosamunda stiga

En dag steg en indian in i Janssons kök.

på i indianens husvagn, drottninglik och med den stolta styrsel som är den utvaldes nickade hon åt dem som av sin nyfikenhet drivits ner till det nattliga grätisnöjet.

Det följde elakheter på Rosamundas avfärd, flykt kunde det inte kallas.

— God aften, madame, sa brukskäringarna till janssonskan.

— Du kunde höra med doter din om du inte kunde få plats som hästkarl på cirkus och få uniform, Jansson, retades man i bruksstallet med fadern.

— Hon behöver ett stort wig-wam te sej och indijanen, du Jansson och nu har hon fått det största som finns, i Europa åtminstone. Dom skrev så på affischen. Hon kan behöva ett cirkustält att vända sej i.

Det tog veckor innan pratet stannade av. "Man ska inte stå vid diskbaljan, sa Rosamunda, gick till cirkus", blev ordspråk. Baracken där Jansson bodde var lyhörd och Rosamundas avskedstal hade avlyssnats av grannarna.

Frampå sommaren skickade Rosamunda hem en affisch. Världsattraktion, OBS! stog det på den med eldröda bokstäver. OBS! Den kvinnliga kraftatleten Rosamunda, världens starkaste kvinna, uppträder för första gången i Sverige. Direkt från kontinentens främsta varitéer. OBS! Rosamunda var avbildad stående i bryggan med en plankan över magen där sex karlar stod uppradade. Hon hade fogat några lakoniska rader om att det var roligt på cirkus och att skåningen i längden var trevligare än indianen. Han var ingen artist, skrev hon. Dom har skällt mej för tjock, men nu får dom se på fan. Det senare var en hälsning till bruket.

Hon var borta ett år och spekulationerna kring hennes öde hade avtagit och hon var nästan glömd när ryktet om att cirkusen skulle komma tillbaka nådde bruket. En del kunde inte stilla sej utan for in till stan dit cirkusen kom först. Affischerna utlovade en hundralapp till den som ville ta ett nappatag med världens starkaste kvinna. Och de förvånade bruksborna fick se en Rosamunda som bröt hästskor och jonglerade med vikter och som med en knix vräkte en stöddig och modig karl i backen så att sågspånen yrde. Ryktet var före henne på bruket och cirkusen fick uppleva tre fullsatta kvällar. Knivkastarna, cowboyn och indianen fanns inte med längre och man försökte gissa sej till vem som njöt Rosamundas gunst för tillfället. Själv kunde hon berätta hemma i köket att direktören inte var alldeles ovillig att klämma på hennes muskler. Mer än så tillät anständigheten inte henne att antyda.

(Forts. å sid. 26)

Gubben Janssons julgris

SÅ VAR DA en lång och lycklig sommar tillända. Man hade kommit in i oktober. Gubben Jansson satt vid köksbordet och såg ut över havsviken. Den låg grå, och ett tungt dimregn svepte då och då fram över vattnet. Det droppade fukt från träden, som nu stod fullkomligt avlödade och sträckte sina kala grenar mot den grå hösthimmeln liksom om de bad om ännu en strimma sol och en mild västanfläkt. Men de bad förgäves.

Sommaren hade varit lycklig för Jansson. Hans brorsbarn från stan hade varit hos honom på semester, och stugan hade varit fylld av ungdomligt skratt hela dygnet om. Fisket hade väl sällan eller aldrig givit så mycket, som den här sommaren. Jansson hade saltat ner strömming, så att han hade mat hela vintern. Så hade han rökt en fem, sex feta ålar, som nu hängde uppträdda på ett snöre i

jordkällaren utanför knuten. Inte skulle han behöva sakna mat, även om vintern blev svår och han fick kännning av sin gamla envisa reumatism.

Det skulle bli mer vintermat så småningom. Han skulle salta ner en skinka och ett par fläksidor. Och så skulle han väl röka en skinka. Ty Jansson hade egen gris, och den förorsakade honom både glädje och bekymmer. Han satt med en gammal sliten almanacka framför sig. Den var utkommen samma år, som hans salig hustru föddes. Alltså var den oduglig i vanligt bruk, men Jansson tyckte om den i alla fall och använde den jämtes med den vanliga almanackan.

Enligt den gamla almanackan hade året löpt in i slaktmånaden och jorden vandrade fram i Skyttens stjärnbild. Då var det gott att slakta och salta in och röka fläsket. Det skulle stå sig bättre än sådant, som var slaktat månaden därpå,

alltså i vintermånaden. Det där hade Jansson läst i Bonde-Praktikan i unga år, och även om inte alla gamla tecken stod sig nu förtiden, så skulle man väl ändå försöka följa de anvisningar, som ens förfäder givit. Deras kunskap om naturen och allt vad som däri fanns var grundad på många generationers erfarenheter.

Och nu var som sagt slaktmånaden inne. Denna månad kallas också oktober, och det namnet måste givetvis Jansson använda, när han skrev på papperen i fiskförsäljningsföreningen eller när han kvitterade ut sin folkpension. Gubben Jansson var inte vidskeplig. Tvärtom var han känd för att vara en ganska bister frifräsare. Det hade det hårda slitet under uppväxtåren gjort honom till. Men han ville vara trogen mot gamla traditioner. Och allting som rörde sig kring minnet av hans bortgångna hustru, höll han heligt. När nu hennes almanacka sa-

de honom, att han skulle slakta grisen, så borde han göra det också.

Men!

Jansson var en ömsint varelse, även om han försökte dölja detta genom att se tvär ut. De som kände honom, genomskådade honom emellertid.

Bland dem, som kände Jansson utan och innan, var hans gamle vän och arbetskamrat Karlsson på Udden och hans gumma.

Redan i början av månaden hade Karlsson varit framme hos Jansson och frågat, om det inte var dags för Jansson att slakta grisen nu. Karlsson skulle utföra slakten enligt alla ritualer och hans gumma skulle vispa blodet och skära upp grisen i lämpliga bitar. Jansson skulle inte behöva röra ett finger för den sakens skull. Om nu Jansson inte själv ville, förstås.

Men gubben Jansson ville inte. Han sade blankt nej. Karlsson var emellertid envis, och han fick Jansson så långt, att han gav löfte om, att grisen skulle slaktas före månadens utgång. Och som en bekräftelse på den saken, skrev han på motboken och skickade in den med Gusten, som kör bussen. Ty en slaktsup skulle det vara, det hörde till traditionen.

Nu var det bara två dagar kvar på slaktmånaden. Det var därför Jansson satt vid köksbordet och gruvade sig. Han tänkte på grisen. Fia hette den och var en liten skärnosig tulta, när Jansson kom hem med den i famnen en dag. Fia trivdes bra hos Jansson och Jansson trivdes bra med Fia. Grisen var sällskaplig av sig. Den fick springa ute om dagarna, och den var mycket road av att leka tafatt med sin husbonde. Då såg Jansson, att grisen mådde bra och hade roligt. Jansson brukade fylla en så med klart havsvatten och bada Fia minst en gång om dagen, så att hon var ren och skär i hyn som en herrgårdsfröken.

Och Fia växte till sig. Hon blev allt bredare över rona och hon blev allt tyngre och tyngre. Snart orkade hon inte längre springa ute på backen och leka med husbonden. Hon ville mest sova. Och det fick hon. Men tre gånger om dagen kom Jansson till henne, gjorde rent i stian, lade in ny halm, tvättade henne och gav henne sedan ett stadigt mål mat. Hur tungt Fia än sov, så nog vaknade hon, när Jansson kom. Då reste hon sig, ställde sig på bakbenen och grymtade fram en välkomsthälsning. Hennes ljusblå ögon såg tillitsfullt på Jansson. Och nu skulle han slakta sin gode vän!

— Människan ä allt ett odjur, sade Jansson för sig själv. Då ä någe otäckt

mä dä där, att man föder upp å göder ett djur bara för att sedan slå ihjäl dä å äta opp dä.

Ja, där satt nu Jansson och kämpade med sig själv. Hans sunda förnuft sade honom, att han borde slakta Fia medan tid var. Men hans goda hjärta sade honom, att han inte kunde begå en sådan

Fia fick springa ute om dagarna, och hon var road av att leka tafatt med sin husbonde.

handling mot sin vän. Jansson var underlig på det sättet. Han nändes inte ens slå ihjäl en fluga. Ty även flugan hade sin mission att fylla, fastän den kanske var svärbegriplig för en vanlig, okunnig människa. Och flugan representerade i alla fall Livet.

Kattan Clara, det liderliga stycket, som kom hem tre gånger om året och var på det viset, älskade han högt, och han kunde inte förmå sig till att dränka hennes

ungar. Men han gav bort dem. Och nu var hela byns kattbestånd släkt med gubben Janssons Clara. På sätt och vis var Jansson stolt över detta, ty han hade ibland sett hankatter, som bar tydliga släktdrag efter hans Clara. Och det var inga småkatter må man tro. Nej, de var stora och kraftiga, duktiga råttfångare och trogna mot sina husbönder. Byns hundar hade för länge sedan fått lära sig att akta sig för hankatterna, som var fallna efter Janssons Clara.

Och så var det den saken, att gubben Jansson i sin ensamhet ville ha någon att kela med. En tåligare kelkamrat än kattan kunde han nog aldrig få.

Det skulle vara Fia, förstås. Men hon var litet för tung och otyplig, och det var bra länge sedan han kunde lyfta upp henne och trycka henne till sitt bröst.

När han satt där och funderade, fick han se Karlsson på Udden komma uppför backslänten.

Han kom in och slog sig ner vid bordet.

— Nåå, sade han. Hur ska vi ha det? Ska vi ta grisen i da?

— Mum, sade Jansson bara och undvek att möta Karlssons inkvisitoriska blickar.

— Tänker du ha grisen kvar? undrade Karlsson. I så fall får du väl ställa på annat sätt för grisuschlingen. Ska den ligga i den dragiga stian i vinter, så lär den få minst lika svår ryggmattist, som du å jag har. Såvida du inte kan bädda åt grisen under köksbordet här, som du gör för katten. Om nu katta går mä på sänt.

— Tyst, ha inte så bråttom. En måste ju tänka sej för, sade Jansson.

— Eller kanske dä ä lika bra, att du flyttar ut i stia och ligger hos grisen å håller den varm, envisades Karlsson. Sänt har hänt förr, å dä fina i kråksången ä dä, att mä tiden, så skulle man inte kunna se, vem åv svina som var gubben Janne.

— Nu ä du för djä...

Karlsson tystnade en stund. Han sneglade mot spisen och Jansson uppfattade blicken.

— Du ä kaffesugen, förstås, sade Jansson, reste på sig och gick bort till spisen och satte på kaffepannan.

Ännu hade han inte slut på Amerikakaffet, och mer skulle han få till julen. Så nog hade han råd med att koka riktigt kaffe.

Karlsson trummade tankfullt på bordskivan. Han tänkte intensivt. Och så sade han:

— Dä va synn, att det inte blev nå so-
vel till helgen, då. Du Janne klarar dej
allti, men en ann fattig sate, som inte har
en köttsmula i huset, ä dä värre för. Ä
du hade ju lovat, att jag skulle få en
tredjedel mä åv grisen för all svinmat
gumman min å jag bure hit. Ä för att
gumman min å jag skulle slakta Fia åt
dej.

Jansson vändades, där han stod och
höll ögonen på kaffepannan så att den
inte skulle koka över och de dyrbara
dropparna hamna i spisen.

När kaffekopparna blivit framdukade
och Jansson klarat kaffet och slagit sig
ner vid bordet, sade Karlsson:

— Har du vari framme te Gusten å
hämtat dä starka?

Nej, det hade Jansson glömt. Han hade
haft så mycket att tänka på, menade han.

— Bäst att du gör dä nu, sade Karls-
son. Ä så kan du samtidigt gå in te han-
delsman å köpa dä, som står på den här
lappen. Gumman min har skrivit dä, å dä
ä nog svårläst. Men handlarn ä ju skrift-
lärd, så han tyder nog kråkfötterna. Ä så
ska du lägga ett par Amerikabrev på pos-
ten åt mej. Om dom skickas i da, så kom-
mer dom nog fram te jul.

— Ska görat bara jag får drucke kaf-
fe, sade Jansson.

— Jag väntar här tills du kommer te-
baks, sade Karlsson.

Och när kaffet var drucket, drog Jans-
son på sig storvästen och fattade sin käpp
och gick till byn.

När Jansson kom till vägkröken, stan-
nade han och såg sig om. Och vad han
fick se då, fyllde honom med onda aning-
ar. Han fick se gumman Karlsson kom-
ma kutande i backen med kurs rakt på
hans stuga. Han tyckte sig märka, att
gumman bar en stor bunke under scha-
len, som hon svept in sig i.

Jansson suckade:

— Ske Guds vilje, sade han andäktigt.

Och så lade han ut stegen för att kom-
ma så långt bort från sin stuga som möj-
ligt. Han ville vara utom hörhåll, när
Karlsson tog ut Fia. För att Karlsson och
hans gumma skulle ta livet av Fia, det
förstod han.

Det led fram mot skymningen, när
Jansson äntligen vände om hem. Han ha-

de varit hos Gusten och hämtat det star-
ka. Och så hade han utträttat de andra
ärendena och tagit sig en extra lång prat-
stund inne hos handelsman, som förres-
ten frågade, om han fick köpa en skinka
efter Janssons gris. Ty att Fia var ett
praktexemplar till gris visste hela byn
om. Jansson kunde inte säga något be-

Kattan Clara var gubben Janssons sällskap.

stämt, för han visste inte, när det skulle
bli slaktat. Om han nu skulle låta slakta
Fia.

— Men inte kan du väl ha grisen kvar
över vintern, sade handlarn. Ä ska du
dä, så får du väl se till, att Fia får en
fästman. Annars blir hon görgalen. Ä då
får du inte lätt att tas me na.

Jansson ville inte tala mer om saken,
så han sade adjö och gick hemåt med
dröjande steg.

När han kom i backen, såg han att det
lyste i stugan och att det brann för fullt
i spisen. Karlsson och hans gumma var
tydligen kvar i stugan.

När han kom in och fått av sig stor-
västen och pustat ut en stund, kom gum-
man Karlsson med en stor karott blod-
palt.

— Nu du Janne, ska du få smaka på
kalasmat, sade gumman.

Och Karlsson tillade:

— Maken te fint fläsk än efter Fia har
då jag aldrig skådat. Lagom fett å lagom
randigt. Kalasfläsk helt enkelt!

Jansson suckade tungt. Men sedan han
tagit en palt och känt den ljuva fläsksås,
som gumman Karlsson gjort till palten,
blev han liksom litet lugnare.

— Hade ho dä svårt? frågade han.

— Jag? Nädå. Gubben min skötte slak-
ten så fint som allra helst å jag vispade
blogen så den blev så bra, så bra. Du ser
själv.

— Jag mena Fia, sade Jansson.

— Jasså grisen. Nä, den var så väl-
uppfostrad å fin, så den ställde inte te mä
nå bråk. Inte ett knyst sa sugga. Ä allt
va över på en liten momang.

— Ja då så, sade Jansson och gick till
skåpet efter glas och slog upp det starka.

— Skål för hederssuggan Fia, sade
Jansson andäktigt.

Karlarna tog sig var sin skvätt och
gumman Karlsson tog några droppar på
en sockerbit, ty det ska vara så bra för
bröset i höstdagar.

— Men nästa år får du Karlsson ta
hand om grisen, sade Jansson. Jag duger
inte te att vara fosterfar. Vi köper en gris
ihop å delar som bröder.

Det tummade man på.

Och nu sänkte sig oktobermörkret över
trakten och gömde den lilla stugan i sin
trygga famn. Så skulle mörkret tätna
fram mot jul. Och det skulle bli snö
och kallt. Men gubben Jansson tänkte
med glädje på, att han hade ved huggen
och mat för långliga tider framåt. Ty sä-
ga vad man vill: fläsk är gott! Att det
var Janssons bästa vän, som fick släppa
till både skinn och allt, tänkte Jansson
inte på längre. Det är ju ofta så här i li-
vet, att magens behov kan vara minst lika
stort som hjärtats.

FRANS HALS — "leendets målare"

UNDER DE nordnederländska provinsernas mot spanjorerna förda frihetskamp, en kamp som inledes redan 1568 och efter upprepade vapenstillstånd definitivt slöts först genom Westfaliska freden 1648, manifesterade sig självständighetskravet och självständighetskänslan på det andliga livets alla områden. Väsensskillnaden mellan de södra provinsernas befolkning, som alltjämt höll fast vid den katolska tron, och den protestantiska fristatens invånare får sitt tydliga uttryck även inom konsten. Under det att man i söder fortfarande stod under inflytande av det traditionella, av den italienska konsten influerade helgon- och historiemåleriet, sökte sig den nordnederländska eller holländska målarkonsten andra vägar. I stället för att skapa bildframställningar avsedda för den katolska kyrkan eller praktfulla slottsgemak tog man till sin uppgift att smycka det borgerliga hemmet. Målarkonsten hos det folk, vars borgerskap med berättigad stolthet och självkänsla njöt frukterna av sin tillkämpade frihet och sitt stigande anseende som representant för en betydande handels- och sjömakt, vände sig till det omgivande livets företeelser. Det var också följdriktigt, att en konst, som var inriktad på att skildra det närvarande, grundade sig på skarp iakttagelse och känsligt verklighetssinne. Det holländska måleriet under 1600-talet, dess storhetstid, blev realistiskt, dess huvudsyfte var att karakterisera.

Den konstnärliga sanningskärleken gjorde sig särskilt gällande inom porträtt-

måleriet, som blev ett av den holländska konstens huvudområden. Karakteristiskt är holländarnas intresse för porträttet, ej blott det enskilda utan även gruppbyggnaden. Det var i synnerhet skyttegillena, som kommo att spela en roll för utvecklingen av grupporträttet. Dessa, som uppehöll traditionerna efter de redan under medeltiden grundade sammanslutningarna av båg- och armborstskyttar, blevo under frihetskriget av betydelse i egenskap av vapenövade borgargarden. "Skyttestyckena", avsedda att hugfästa minnet av fester och banketter, fingo givetvis sin plats i vederbörande gilleshus. En annan för Holland karakteristisk typ av korporationsporträtt var de s. k. "regentstyckena", som framställde föreståndarna ("regenterna") för olika skrän, sjukhus, försörjningsinrättningar etc. På det monumentala grupporträttets område gjorde också Frans Hals — en av de största av de stora holländska 1600-talsmålarna — sin mest betydande insats.

Frans Hals var uteslutande porträttmålare. Det var betecknande för utövarna av en målarkonst, som var inställd på ett troget återgivande av natursanningen, att var och en mer eller mindre ensidigt ägnade sig åt sitt speciella fack. Att karakterisera sades i det föregående vara huvudsyftet för den holländska konsten under detta tidsskede. Karakterisering var också i högsta grad målet för Frans Hals.

Vem var Frans Hals, denne målare, som redan i de tidigaste arbeten vi känna av hans hand framträder med en gåtfull

Frans Hals: "Glatt sällskap", omkr. 1615–1620. Metropolitan Museum of Art, New York.

och överraskande mognad? Frans Hals anses ha blivit född omkring 1580. Om hans födelseort och härstamning råda alltjämt delade meningar. Sannolikt anse en del forskare vara, att Hals' föräldrar, som på grund av sin trosbekännelse nödgats lämna sin hemort Mechelen, först begivit sig till Antwerpen, där deras äldste son föddes, och sedermera till Haarlem. Enligt samma teori skulle Hals' familj eventuellt ha varit av haarlemskt ursprung. Andra ha ansett troligt, att Hals föddes i Mechelen av flamländska, alltså icke holländska, föräldrar. Konsthistorikerna ha diskuterat, vilken betydelse mästarens eventuella flamländska börd bör tillmätas. Hals kom emellertid redan som pojke till Haarlem, där han efter lärotiden var verksam under hela sitt återstående liv. Oupplösligt äro hans liv och konst förenade med denna holländska stad. På flamländskt ursprung tyder dock hans livliga temperament.

Om Frans Hals' ungdomstid veta vi ingenting, och beträffande hans senare levnadsomständigheter äro de dokumentariska uppgifterna synnerligen torftiga. Att nederländaren Karel van Mander d. ä., som huvudsakligen målade bibliska ämnen men för eftervärlden är mera känd på grund av sitt 1604 utgivna konsthistoriska arbete "Het schilderboeck", varit Frans Hals' lärare röjs icke av Hals' bevarade arbeten, av vilka det äldsta är utfört 1616, alltså när mästaren redan var omkring trettiosex år gammal.

Enligt en kortfattad uppteckning av en samtida — målaren Mathias Scheits från Hamburg — var Hals i sin ungdom en

Frans Hals: Elisabethsjukhusets styrelse, 1641.

Frans Hals-museet, Haarlem.

Frans Hals: *Junker Ramp och hans käresta*, 1623. Metropolitan Museum of Art, New York.

levnadsglad människa. Han har också gått till historien som en man, som sökt njuta livet i fulla drag men som på grund av oregelbunden livsföring slutade sitt liv i djupaste armod.

Kort före 1611 ingick Hals äktenskap med Annetgen Harmens. Efter hennes död i början av juni 1615 gifte han i februari 1617 om sig med Lysbeth Reyniers, som överlevde honom. En gammal tradition om att Hals skulle ha misshandlat sin första hustru och av denna anledning ställts till ansvar inför stadens myndigheter har enligt senare forskningar uppkommit genom förväxling med en namne. I det första äktenskapet föddes två, i det senare minst tio barn.

På 1630-talet — samtidigt som Rembrandt upplevde sin glanstid i Amsterdam — var Frans Hals den mest efter-sökte porträttmålaren i Haarlem. Om hans sociala anseende vittnar bl. a., att han blir medlem av ett litterärt sällskap, Rhetorijk-kammaren, och av borgargar-det samt under en period bekläder pos-ten som en av målargilletts föreståndare. Att mästaren trots sina stora konstnärliga framgångar och sin betydande produktivitet likväl levde under brydsamma ekonomiska omständigheter synes vittna om, att han varit en mycket dålig hus-hållare. En del fakta rörande hans för-hållanden ha bevarats. 1638 hade Hals icke erlagt sin årsavgift till målargillet. 1652 nödgades han pantsätta möbler och tavlor. Hans ekonomiska situation blev alltmer bekymmersam. Han fick uppre-pade gånger fattigvårdsunderstöd av ma-gistraten och 1664, två år före sin död, en årlig pension på 200 floriner.

Frans Hals är i våra dagar kanske mest känd som "leendets målare", skildraren av till synes sorglösa människor, glada dryckesbröder och deras lättfärdiga kvin-nor, skrattande, sjungande och musice-rande människor. Såväl hans människo-skildring som hans stil kommer tydligast till synes i dessa otvunget och fritt ska-pade bilder, som torde ha berett mästa-ren själv ett stort nöje som omväxling med de egentliga, mer seriöst uppfattade porträtten. Det utmärkande för Hals' människoskildring är den friska, omedel-bara, ofta frodigt humoristiska uppfatt-ningen av modellen samt förmågan att fånga det karakteristiska i ansiktsuttryck, ställning och åtbörder. Mästarens stil ka-rakteriseras främst av den djärva, breda, svepande penselföringen.

Åtskilliga äro Hals' skildringar av sjungande och spelande barn, för vilka

Frans Hals: *Porträtt av gammal dam*, 1628. Earlen av Radnor, Longford Castle.

han väl sannolikt använt sina egna som modeller. Beundransvärd är Hals' för-måga att återgiva ansiktsmuskelnas rö-relser. Mästerligt har han också skildrat skrattet i alla dess skiftande nyanser från ett stilla leende till en bullrande skratt-salva.

Ingen annan holländsk målare under 1600-talet torde ha utfört ett så stort antal porträtt som Frans Hals. Hans verk omfattar alla samhällsklasser, men bland uppdragsgivarna voro självfallet samhäl-lets övre skikt i majoritet. Många bety-dande män — ståtliga och värdiga re-presentanter för patriciersläkterna, lärda män, teologer, statsmän och konstnärer — ha poserat för honom. Dessa porträtt, vars ändamål var att icke blott för den närmaste familjekretsen utan även för kommande slakten bevara bilden av en anförvant, måste givetvis — i enlighet med beställarens önskan — förlänas ett

betydande mått av värdighet och utarbe-tas med större omsorg än de till synes så sorglöst och otvunget tillkomna genre-porträtten. Men det är betecknande för mästarens människoskildringar överhu-vud, att den friska naturligheten och den träffande karakteristiken icke ens gått förlorade i de mest seriösa av parad-porträtten.

Förutom porträtt av enskilda utförde Hals ett antal familjegrupper samt de monumentala korporationsbilder, som i högre grad än hans övriga verk bära vitt-nesbörd om hans storhet och hans ut-veckling. I Frans Hals-museet i Haarlem finnas samtliga av de åtta skytte- och regentstycken, som mästaren fick i upp-drag att utföra för sin hemstad. Daterade mellan 1616 och 1664 åskådliggöra de konstnärens utveckling. Skyttestyckena återgiva i allmänhet skyttegillesofficerar-na församlade till festmåltid. Den tidi-gaste bilden, "S:t Georgsgilletts officerare", 1616, har en tämligen enkel kompo-sition. Färgen har en viss tyngd och bun-denhet. De båda skyttetavlor, som utförts 1624 och 1627 (S:t Adriansgilletts respek-tive S:t Georgsgilletts officerare) äro mer realistiska med sina friare, livligare grup-peringar och levande karakteriserade ge-stalter. Penselföringen har blivit bredare, koloriten blondare och glättigare. I den 1633 utförda skyttetavlan (se bilden) har Hals frångått måltidsmotivet och i stället låtit officerarna församlas i trädgården till gilleshuset. Med detta arbete kan konstnären sägas ha tagit ett ytterligare steg i riktning mot en allt friare kompo-sition. Den sist utförda skyttetavlan ("S:t

Frans Hals: *S:t Adriansgilletts officerare*, 1633. (Detalj.) Frans Hals-museet, Haarlem.

Georgsgillet's officerare och underofficerare", 1639) visar en enkel gruppering av skyttarna, som tänkas uppmarscherade på två led.

Frans Hals har i det föregående karakteriserats som "leendets målare". Icke heller hans skyttetavlor jäva riktigheten av detta omdöme. Tiden omkring 1640 synes emellertid inleda ett nytt skede i mästarens utveckling. Är det de tilltagande ekonomiska bekymren, som komma leendena att slockna, som gör att färgen, som under 1630-talet blommade rikast och skönast, börjar dämpas, att en grå, med åren allt djupare och dystrare helton alltmera undertrycker lokalfärgerna? Den storartade, med sin lugna och klara komposition övertygande grupp bilden "Elisebethsjukhusets styrelse", 1641, kan sägas utgöra inledningen till detta skede.

Det ligger i det närmaste ett kvarts sekel mellan nyssnämnda tavla och mästarens stora ålderdomsverk, de båda 1664 utförda grupp bilderna av de manliga respektive kvinnliga medlemmarna av sty-

Frans Hals: *Narren*.
Rijksmuseum, Amsterdam.

relsen för Haarlems fattighus. I dessa dukar, representativa för Hals' ålderdoms stil — alltmera bred och summarisk penselföring, allt kargare och sparsammare färgskala med svart och vitt som domi-

nanter — framstår den åldrige mästaren — en gång leendets målare — som allvarets gripande tolkare.

Frans Hals avled den 29 augusti 1666 och begravs i Haarlems huvudkyrka (Sint Bavo) den 7 september. Enligt efterlämnade papper belöpte sig begravningskostnaderna till endast fyra guld. Änkan omnämnes så sent som 1675, då hon som ett särskilt nådevedermåle tillerkändes ett tillägg å 14 sous i veckan utöver det ordinarie fattigvårdsunderstödet.

Stort var det inflytande Frans Hals utövade på sina samtida i Holland, icke minst genom de många elever han utbildade, däribland sju söner. Men efter sin död blev mästaren snart bortglömd. Det var först efter omkring två hundra år, sedan med den franska impressionismen en ny konstuppfattning började göra sig gällande, som Frans Hals vann nytt erkännande. Hans storhet är sedan länge slutgiltigt erkänd. Hans verk hör till det omistliga.

SKÖN ROSAMUNDA

(Forts. fr. sid. 20)

Det gapskratt hon fått med sej när hon reste förbyttes i beundran. Hon hade nått det omöjliga, hon hade förverkligat alla vanligas söndagsdröm om äventyret. Utan att hon fikat efter framgång hade den kommit till henne. Hon hade vågat det som alla inkrökta och rädda blott sysslade med i tanken och då i hemligaste lönnedom.

Men hösten såg en dag upprinna i Alingsås. Och Rosamundas elfenbenshy hade en beundrare också i lejondomptören. Svartsjukan är för kärlek som fotogen för den späda blomplantan. De samsas inte. Direktören var änklings och bara det ända tills Rosamunda stigit under hans tältkupol. Det var han som skaffat iväg knivkastarna och nu när lejonämjarn slog krok kring Rosamundas husvagn och ständigt var närvarande vid hennes träningstimmar flög svartsjukans ettergröna fågel i bröstet på direktören och tog där sitt hemvist. Lejonämjarn var ung och eldigt affischvacker, direktören rasade hastigt utför årens branter och hade redan fyllt femtio och Rosamunda som inte räknade världens goda alltför mycket såg mera till den användbarhet som springer i dagen på örngottet än den som har sin största förtjänst i makten och titlar. Där räknade hon lite fel, ty direktören var förfaren i intriger och kunde allt om utmanövrering. Och

domptören stog plötsligt i Alingsås med sina lejon och ett brutet kontrakt. Rosamunda tog parti på den rättänkandes vis och så kom det sej att de återstående höstföreställningarna affischerades med en vit klisterremsa över domptörens och Rosamundas namn.

Lejonämjarn hade inackordering för sina djur i Köpenhamn och dit förde han också den lejoninna, som befann sej i den kala öknen tillsammans med honom och som visat med sitt offer vem hon tillhörde. Där njöt de rikedomarna de samlat under sommaren, men framemot jul började domptören visa mera intresse för nya dressyrer än för Rosamundas famn och lågan falnade betänkligt. Rosamunda som kunde konsten att sluta i tid tog tä-

get hem till bruket. Den sommaren tillät ingen cirkus, ty det kom barnskrik i huset. Rosamunda födde en son som hade blankt bruna ögon och som var kvick-silvrig redan vid bröstet.

Nu liksom förr föll pratet av henne, det tog inte på henne. Hon reste bara sin hals över de elända baktalarna eller dödade förtälet med sitt skratt. Och när en ny vår kom packade hon och for. Sonen stoppade hon i en klädkorg och bar lätt under sin arm.

Hon blev borta länge och när hon elegant skraddarsydd slog ner ett nyår och väckte lika mycken uppmärksamhet som en komet hade hon två söner med sej. En svart, liten, vesslig och snabb, och en rödhårig, bastant, sävlig och med Rosamundas volymer dolda i sin pojkkropp.

Pengar hade hon skrapat ihop och hon övertog en matservering. Den gick den första tiden på nyfikenheten och så småningom på den goda mat hon lagade, och hon vann fort både respekt och aktning hos matgästerna. Lite sämre var det med kvinnorna, men hon teg ihjäl alla rykten. Och hon såg till att en utvald abonnent förirrade sej in i hennes privata våning när hon tyckte tiden var inne. Med honom fick hon tre blonda resliga flickor. Och när hon fyllde femtio bröt hon hästskor på lek och stog på händer till gästernas förtjusning. Då kom cirkustiden på tal och hon sa med sin hiande röst:

— Herre gud va jag haft roligt!

SA HÄR ARS, då snöns vita ulliga filter ligger utbredda över Sverige (eller åtminstone borde göra det), då solen är en blek kusin till månen, när hon någon gång gör entré på den vintergrå skyn och man känner hur den vintertama kroppen hungrar efter vitaminer, då går man för sig själv och nynnär med Sjöbergskt vemod:

"När mina tankar vilja bada, i Spaniens månsken fly de till Granada" fast jag för egen del byter ut månskenet mot solsken och Granada mot den lilla franska idyllen "S:t Cezaire" i sydfranska alperna.

Ty har man en gång övervintrat i det härliga solskenet i en liten fransk idyll bland bergen under en vinter med ty åtföljande Rivieravår, som jag njöt av i nästan arkadisk sällhet för ett par vintrar sedan, då blir den där sydfranska vintern en hägring bakom de ursvenska granarna

och tallarna, som man gärna söker trollda fram i minnet.

Tänk er själv att mitt i vintern kunna ta ett solbad, så tunnklädd som Gud har skapat en, att kunna ligga och solbränna sig i en sol, som är så varm som i svensk juli, medan man vet att man i Sverige vid samma tidpunkt går omkring och huttrar i yllebyx och snuva! Låt vara att den där heta solen bara varar ett par timmar mitt på dagen, att mornarna är kyliga och kvällarna kalla som i tidig mars, det är i alla fall en sensation och vetskapen om att kunna gona sig i solen och leka sommar åtminstone en stund under dagens lopp, gör att man känner ett välbefinnande redan när man vaknar. Till välbefinnandet hör naturligtvis, att man vaknar i en omgivning som för en svensk har nyhetens och charmens behag, en charm som på oss strömlinjeformade funkis-svenskar verkar nästan uråldrig.

Att på kylslagna fötter traska över ett rödrutigt stengolv fram till fönstret, slå upp de gröna knarrande luckorna och andas in den berusande doften på 500 meters höjd över havet, samtidigt som man har en storslagen vy över tidlösa kullar och olivlundar, är sannerligen lätt berusande...

Och alla de gamla rappade husen, som med en nästan fallfärdig grace och stilkänsla klättrar uppför de branta bergen... De låga dörrarna, entréerna med sina järnhandtag, som man bultar med, de gamla höga popplarna, de sirliga järnbalkongerna, där tvätten flaggar, allt har kvar sin charm från någon "belle époque... Endast ett och annat hus är nyreparerat (med stilkänsla) men de husen är nästan undantagsvis tillbommade med stängda fönsterluckor och sovande uppsyn. Ägarna, som i allmänhet är rikfolk från Nizza eller Cannes, flyr inte upp till

Köksfönstren är den dagliga tidningen med lokalfärg — för syn och hörselintryck. Genom köksfönstren kikas det, diskuteras och hälsas...

sina hus förrän i juli—augusti, då hettan vid Rivierakusten blir dem för outhärdlig.

Alla köken i S:t Cézaire, som i allmänhet är trånga, obekväma och med knaggiga och sluttande stengolv, ligger åt gatan. Något annat vore otänkbart. Köksfönstren är den dagliga tidningen med lokalfärg, de skall användas för syn och hörselintryck, genom köksfönstren kikas det, diskuteras det, hälsas det, lämnas post. När man går sin lilla smala gata upp eller ned, vet man alltså om, att varje ens steg, varje ens samspråk, varje detalj i ens klädsel inregistreras. Men den franska nyfikenheten är ändå inte obehagligt påträngande. Det händer sällan att en fransman frågar ut någon; vill man tala om någonting själv kan man emellertid räkna med en intresserad åhörare och man får gärna ett humoristiskt "bon mot" på köpet.

Varje morgon vid åttasnåret går en man från mären tutande genom gatorna. Och när han lyfter luren till munnen och skriker något om "de goda borgarna i Saint-Cézaire, som är välkomna ned till torget för att köpa fisk", eller någon annan marknadsvara, skulle man kunna "sverja" på att man i skrivande stund skref låt oss säga anno 1749... Men den moderna tiden har även gjort sitt intåg via morgontutandet, ty två gånger i veckan annonserar mannen: "I kväll gives stor föreställning av talfilm på caféet."

— Är det fisk på torget? frågade jag en morron yrvaket mannen, som för mig uttalat någon obegriplig rotväliska.

— Nej, Tino Rossi på caféet! blev det oväntade svaret.

Men den tutande borgmästarassistenten har konkurrens två gånger i veckan. Det är en privat fiskhandlare, som håller sig med egen lur. Han vrålar bara på en typisk sydfransk dialekt "Au paie! Au

paie!" vilket kan översättas med "Té fesken! Té fesken!"

Men vad är då S:t Cézaire? en by eller en stad? Man kommer nog idyllen närmast om man kallar det en bystad. Det finns faktiskt gator med en och annan bil från fashionabla Rivieran, som letar sig hit upp, inte minst till den stora turistattraktionen *de underjordiska grotterna*, som även Kung Gustaf vid tillfälle besökt. Det finns också dagliga bussturer till Grasse, parfymstaden som är närmaste storstad. Stånkande och gnisslande bussar som med ett öronbedövande tutande letar sig upp de krokiga och slingrande vägarna uppför bergen med en förvånansvärd seghet och tålighet både från bussens och chaufförens sida.

Men det finns också bråkande getter, som drivs genom gatorna, kacklande höns bortom knutarna och massor av kaniner,

Det finns gott om bråkande getter, som drivs omkring på gatorna...

som mumsande ligger i sina burar och kikar på främlingen med en viss nyfikenhet, utan att sluta med tuggningen.

S:t Cézaire-sur-Siagne (Siagne är floden som rinner i dalgången och där ett elektricitetsverk är beläget, som ger staden den billigaste elektricitet, som jag någonsin varit med om — för tre månaders förbrukning i ett hus med fyra stora rum gick räkningen på — två kronor!) är enligt franska begrepp un petit village med c:a 700 invånare, tre bagare, tre specerihandlare, två charkuterister och ingen polis. En utlänning får alltså anmäla sig på rådhuset, där ingen trängsel råder, utom möjligtvis på kattor. På gulnat papper och med den obligatoriska usla, spruttande, franska stålpenan får man skriva en ansökan om uppehållstillstånd i detta departement, Provence, ty eftersom det är ett gränsdepartement måste extra formaliteter vidtagas.

I staden finns många invånare med samma namn. Det finns t.ex. gott om släkten *Mouton* (som ju egentligen betyder får!) och många *Autrans*. Många av

dem äro inte alls släkt fast de har samma namn, ja t. o. m. ofta samma förnamn. För att kunna skilja dem åt blir det givetvis till- eller öknamn. En heter exempelvis *Autran-matrosen* därför att hans farfarfar en gång tjänstgjorde på en vinbåt mellan Bordeaux och Paris. En annan heter *Kristinas-Autran*, där har frun fått släppa till sitt förnamn. F. ö. är det nog bäst att förtiga öknamnen, dels för att många av dem inte lämpar sig för svenskt tryck och dels för att de mestadels bara kan förstås av en infödd.

Apropå språket, ja! Den dialekt som de talar här sinsemellan förstår man inte mycket av, men när de vänder sig till en utlänning, tycker man att det låter begripligt (för att vara franska). En viss skillnad i uttalet kan t. o. m. en mindre språkbegåvad utlänning notera — så uttalar de t. ex. "maintenant" med ungefär samma angljud på slutet som i det svenska *lavemang*. Det låter inte lika fint och näsbetonat som det eleganta "naan" man får höra bland fint folk i Paris, men det låter på något sätt livskraftigt.

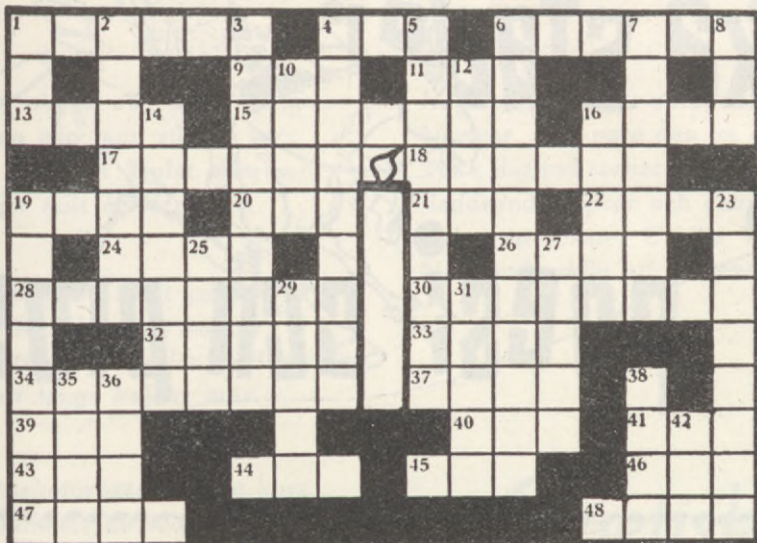
Det har sina behag att bo i en sådan här liten stad, men det är knappast så billigt att leva, som man skulle kunna tro. Hyrorna är visserligen inte så höga, men maten är dyr. Och med mat tänker jag då närmast på kött och fisk och specerier. Köttet blir särskilt kostbart om man skall ha en bit varje dag. Det finns ju ingen billig korv som falukorv och fläskkorv och sådant där som i Sverige, som man kan stötta under med i billig hushållning. Korven är mycket god, men den kan betraktas som sovel. Relativt billig köttfärs går inte heller att få, köttet mals inte, vill man ha färs får man den dyra biffen skrapad.

Men grönsakerna är ju alltid underbara, billiga och det finns massor av dem

Varje morgon vid åttasnåret går en man från mären tutande i sin lur...

JULKORSORD 1951

VÄGRÄTA ORD:

1. En bakterie, en bacill, virus eller vad ni vill. (6)
4. Är julsinkan. (3)
6. Frist. (6)
9. Ett behändigt namn, inte sant? (3)
11. Före Maria. (3)
13. Hörs från lekande barn. (4)
15. Där Heidenstam firade julen. (7)
16. När juldagsmorgon glimmar. (4)
17. Befann sig Grönköpings herr Peterzohn i, när han å julaftonen lugnt och sansat doppade genom spjälorna. (6)
18. De försäkrar nästan allt. (6)
19. Vinsch och vira. (4)
20. Bidrog i sin mån att göra julgrisen fet. (3)
21. Så lugnt bör det vara i den "stilla natt". (3)
22. Sker grandans i. (4)
24. Bra placering. (4)

26. Dubbelfruset kvinnligt väsen. (4)
28. Tråkigt om man vore vid julbordet. (8)
30. Blev stockholmaren som reste med Göteborgaren. (8)
32. Här kämpade finnarna tappert för jämntio år sedan. (5)
33. Bör om möjligt göras kort. (4)
34. En sådan är att se i Milles' ateljé. (8)
37. Att skriva julklappsrim t.ex. (4)
39. Kan ha mycket nöje av en spegel. (3)
40. I magen tredjedagen. (3)
41. Hade fattigmunkarna kring magen. (3)
43. Efter badet. (3)
44. Gör inte — av jultomten! (3)
45. Ty då kan han bli —! (3)
46. Stavades förr med s. (3)
47. Brukspatron Sintram på Fors. (4)
48. Det yttre bruna på en nötkärna. (4)

LODRÄTA ORD:

1. Spelas bäst med tre deltagare. (3)
2. En varm bulle. (7)
3. Ger sin prägel åt Umeå. (9)
4. Om ni tittar på ett gammalt oljetryck, så ser ni att det är —. (9)
5. Strunt. (9)
6. Då gäller det att kassan stämmer. (11)
7. Fint med sådan matta. (7)
8. Går lätt vid julklappsköp. (3)
10. Andra siffran på denna rad. (4)
12. Torde man behöva på all julmaten. (4)
14. Hej tomtegubbar, slå i glaset... (7)
16. Stad som givit namn åt hav. (5)
19. Blir glöggen om man spetsar den. (8)
23. Vilken härlig mat! (8)
25. Inleder mål. (4)
27. En annan sorts tunga än den som finns på julbordet. (5)
29. Lager. (5)
31. I Oak Ridge och andra "atomstäder". (5)
35. Leverantör av julgransprydnad. (4)
36. Stå i kö, det har blivit en —. (4)
38. Den yngsta av julsederna i vårt land. (4)
42. 24/12. (3)

LÖSNINGAR

till julkorsordet skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 januari 1952. För att komma med i prisbedömningen måste kuvert med lösning vara märkt "Julkorsord 1951". Kuvert får endast innehålla en lösning. Glöm ej att tydligt ange namn och adress!

Fyra priser utdelas: 1:a pris 25:— kr., 2:a pris 15:— kr., 3:e pris 10:— kr. och 4:e pris 5:— kr.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status februarinummer 1952.

mitt i vintern! Likaså frukt! Och billiga ostron kan beställas av grönsakshandlaren direkt från Cannes. Och vinet! VINET! Det franska kökets oumbärliga nödtorft och härliga krydda på arbetsdagen — det kostar bara en krona litern och nere hos vinhandlaren får man sina tomtebuteljer påtappade ur stora fat. Vinet rinner över och det slösas rätt friskt med dropparna som rinner och skvalar ned på golvet och ger en sur och stickande, men samtidigt förförisk doft åt vinhandlarens cementerade hall, där härliga likörer, finare viner och cognac i rader illmarigt blinkar ned från hyllorna.

Men för att sluta där jag började — med solen, så måste man ju i ärlighetens namn erkänna, att den kan leka kurragömma även i dessa solbelysta nejder. Om det händelsevis skulle regna några dagar eller om "kylan" skulle sätta in, så avfolkas bygatorna som genom ett trollslag. Man ser bara en och annan svartklädd gumma komma småspringande invid husväggarna med schalen hårt omsnodd om

bröset och med den svarta schaletten kring huvudet så långt framdragen att bara näsan sticker fram.

"Il fait froid" är det enda man får höra med en rysning ur schaletten djup varpå hon försvinner i sin portgång för att förena sig med sin gubbe eller sina anhöriga framför den öppna spisen, dit man med fransk sparsamhet under soliga dagar dragit hela fång av knotiga kvistar.

Det finns massor av billiga grönsaker — även mitt i vintern! Och vinet! — det franska kökets oumbärliga nödtorft och vardagens krydda...

Utomhusarbetet stannar av, ty arbetet vid olivodlingarna är inte populärt i regnväder eller kyla. Kurande och frysande samlas man kring härden eller nere på caféet, där stämningen stiger undan för undan alltmedan krogvärden helt familjärt går kring och serverar sina gäster kaffe ur en enda enorm kaffepanna.

Inga barn i regnkläder leker utomhus som i Sverige, och gör man en promenad i regn, (som väl är bland det skönaste som finns, bara man är rätt klädd), blir man betraktad med en sorts misstänksamhet à la "hur är det med förståndet egentligen"?

Någon gång kan det t. o. m. hända att det faller litet snö vid Rivieran — en sensation, som i grönköpingsmässiga ordalag ger upphov till uppmärksammade artiklar i Nizza-tidningarna med omnejd. Vid ett sådant tillfälle verkade både Nizza, Cannes och vårt blygsamma S:t Cézaire så fridlyst på gatorna som om innevånarna skulle ha övergivit städerna inför en nära förestående ockupation.

Sju svenska städer i poesi och prosa

I årets jultävling gäller det att identifiera sju svenska städer. Varje stad presenteras dels i nykter prosa, dels på betydligt mera poetiskt vis. Om ni nu t. ex. anser att det prosaiska A och det poetiska 3 är = Södertälje, så skriv ner er lösning så här:

A + 3 = Södertälje.

Och så vidare i fortsättningen.

Författarna till verserna behöver inte anges, men vill ni göra det, så är det bara trevligt. Prischanserna är dock desamma även utan författarnamn.

Gösta Knutsson.

Höga kontantpriser utdelas till tävlingsvilliga deltagare. Första pris 100 kr., andra pris 50 kr., tredje pris 25 kr., fjärde pris 15 kr., femte pris 10 kr. Dessutom tre tröstpris 6:e—8:e pris: Status under ett år.

Lösningarna skola ställas upp i nummerföljd med städernas namn i enlighet med vad som angivits i ovanstående ruta. Tydligt skrivna lösningar (endast en lösning i varje kuvert) skola vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 15 januari 1952.

Tävlingskuverten skola vara märkta "7 svenska städer i poesi och prosa". Lösningarna och pristagarnas namn — glöm ej att ange namn och adress — kommer i Status februarinummer 1952.

Prosaiskt

A V., som avlöste den tidigare köpstaden Brätte, fick stadsprivilegier 1644 och blev residensstad på 1680-talet. Staden härjades av eldsvådor 1777 och 1834. Vid 1800-talets mitt skedde en ekonomisk uppblomstring, delvis tack vare Göta kanals öppnande 1832.

B Den inre staden, med bostadsbebyggelse huvudsakligen från 1800-talet, fick i de centrala delarna sin nuvarande form genom Klas Flemings renässansplan från 1643—45, som även angav riktlinjerna för planen av 1880 med dess rätvinkliga kvarter i de yttre delarna. 1600-talsplanen bildar ett symmetriskt rutnät med två huvudaxlar, i norr-söder Svartbäcksgatan—Kungsängsgatan, i öster-väster Vaksalagatan—Drottninggatan, korsande varandra i Stora torget.

C Staden har av ålder varit en livligt besökt handelsplats och omtalas som sådan i Jönköpings privilegier 1620. Samma år blev orten köping och har, sedan den 1859 frigjordes från Jönköping, gått raskt framåt, särskilt genom sin egenskap av järnvägsknutpunkt.

D I östra stadsdelen ligger, omgiven av en vacker park, Kristine kyrka, uppförd 1649—73 i romansk stil efter ritningar av H. Gottwalt. Senare uppfördes kyrkans torn av huggen sandsten efter ritningar av E. Dahlbergh. Stadens andra kyrka, Sofiakyrkan, i gotisk stil och fullbordad 1888, ligger å en öppen, planterad plats i västra stadsdelen.

E Var denna stad ligger är inte riktigt klart. Mycket tyder på att den är lokaliserad till Västergötland, men å andra sidan finns det många som anser att den helt enkelt är identisk med självaste huvudstaden.

F I denna stad ligger Institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas, Statens centrala frökontrollanstalt, Karolinska sjukhuset, Vanförelanstalten och Eugeniahemmet. Vidare märkas Fotbollstadion i Råsunda och kapplöpningsbana vid Ulriksdal.

G Under 1900-talets första årtionden genomgick staden en jämn utveckling. Folkökningen under de senaste årtiondena har huvudsakligen skett utanför själva staden, i förstäderna. Största betydelsen för stadens utveckling har numera den statliga och enskilda administrationen, ej industrin.

1
Under skygd av välvda stammar
på den väg man städad ser
fålen yvs och hjulet dammar —
bonden mildt åt Haga ler.

2
Som klippt i sotat papper
står södra bergens kontur,
och Strömmen rullar med svarta
virvlar längs kajens mur.

3
Se, kyrkotornets gyllene kors,
det flamar av solens lågor.
Där uppe brusar det ut en fors
av malmens skälvande vågor.
Mot fjärran blånande
Visingsö
flyr klangen dånande
över sjö,
som är en spegel
av eterfärg
för skyar, segel
och gröna berg.
Bing bang. Bing bang!
Den hela stad
tar ett bad
i ljus och doft och klockors klang.

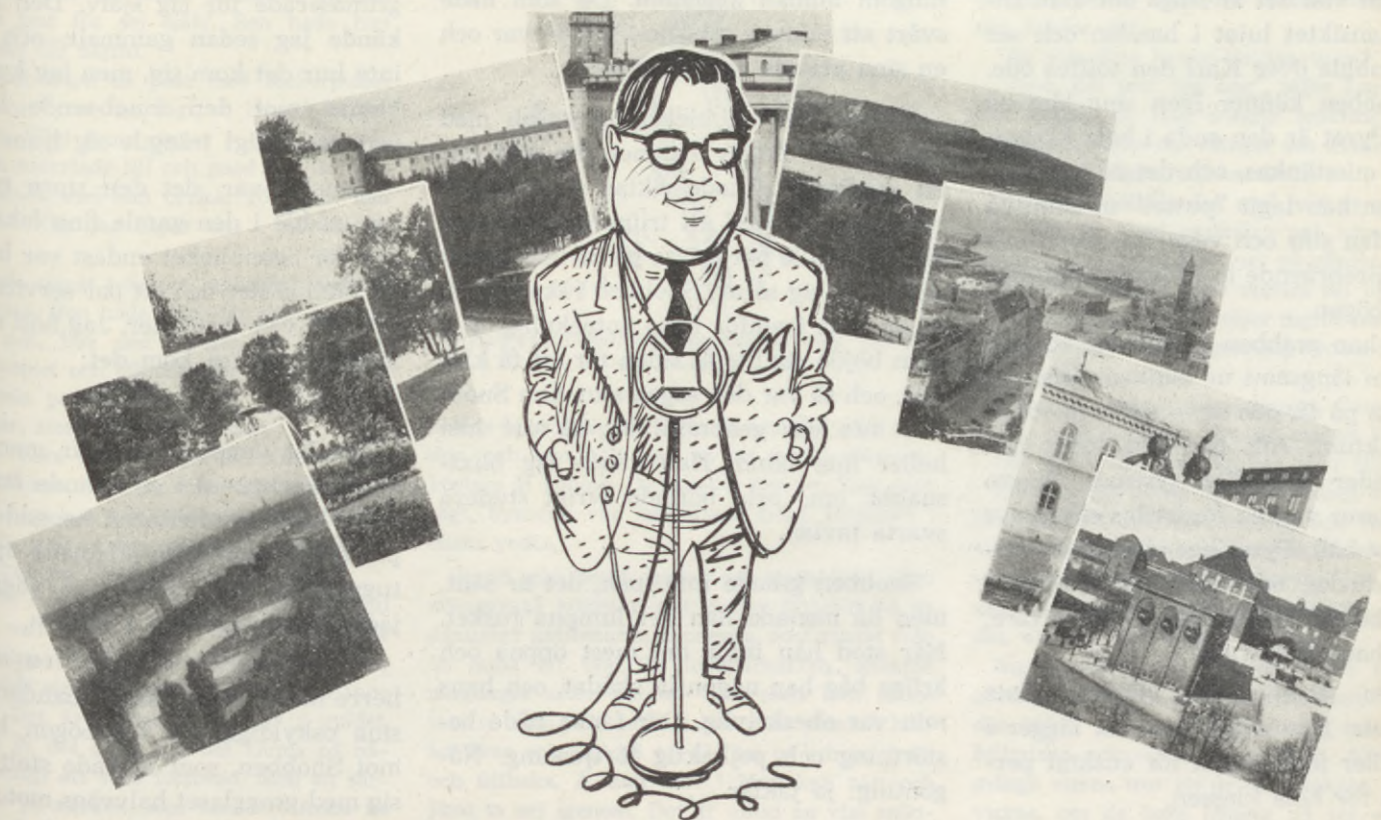
4
Högt upp i slottet varenda ruta
blixtrar, som vore den en ädelsten.
Tänk dig vid tornet en prins med luta,
fladdrande lockar och charmanta ben!
Och i ett fönster Cecilia Vasa,
bländande skön uti månens sken!

Poetiskt

5
Välkommen åter, gamla bänk,
från Rådhusvindens ide,
i kejsargrönt förnyat blänk
samt stärkt i år med smide!
När du bärs ut i solens sken,
blir städs så varmt mitt sinne:
då slår mig alltsen barnaben
att Vårens tid är inne.

6
Allvarsam
blickar där fram
vår kommunala Fattiggård med
ankor på sin damm.
Rosigt ljus
på Sparbankens hus,
markiser fladdra vilt och skönt vid
blåstars ryck och sus.
Så lugn, förutan rök och tjut,
Fabriken sova får.
Vårt Föreläsninginstitut
bak gröna buskar står.
Lilla Paris,
lilla Paris,
du ligger trygg och tindrande i
sommarns friska bris.

7
I marknadsbråket vandrade
de tu med muntert mod
och tittade och prutade
på allt från bod till bod.
Då skar igenom folkets sorl
en röst av välkänt ljud...
Hos Per och Kersti klack det till —
här kommo onda bud.

Så här tänker sig tecknaren magister Gösta Knutsson och hans dolda städer i poesi och prosa.

SNOBBEN

(Forts. fr. sid. 10)

är död, men vad dog han av, dog han av mässlingen?

Ett pekfinger slungas ut, en yngling känner sig träffad och reser sig långsamt.

— Nääää...

— Nå, äntligen ett förnuftigt svar...

Snobben lämnar sin plats vid väggen, går förnöjt fram till fenomenet som gav det förnuftiga svaret, och ställer sig bredbent framför honom.

— Nå, tala nu om, högt och tydligt, vad han dog av...

— Av difteri...

— Vad!!!

Snobben reser borst. Grabben börjar stamma och hacka. Han förstår att han sagt någonting mindre kvickt, och försöker reparera skadan så gott han kan.

— Hm, jag menar scharlakansfeber...

— PUTT...

Klassen hajar till. Snobben stannar upp mitt i en ansats till utskällning, och svänger runt som stungen av en orm. Det där "putt" var inte hans. Det kom från något håll mitt i salen. Han kör händerna djupt i byxfickorna. Ett sataniskt leende leker på hans läppar. Som en smeksam katt smyger han långsamt åt det håll varifrån ljudet kom. Glasögonen lyser olycksbådande. Så stannar han framför Pyret, som försöker se obesvärad ut, och undrar vad det är fråga om. Han sitter med ansiktet lutat i handen och ser ut att grubbla över Karl den tolfte öde. Men Snobben känner igen sina löss på gången. Pyret är den enda i hela klassen som kan misstänkas, och det är inte första gången han tagit "puttet" ur mun på honom. Han står och väger en stund och ser mildt förebrående in i Pyrets oskyldiga blå kerubögon.

Så tar han grabben i hårfästet och reser honom långsamt ur bänken, tills han får honom på tå, och så — sock, smockan är ett faktum. Allt har gått lungt och stilla, under högtidlig tystnad. Några kommentarer varken fordrades eller gavs från något håll. Pyret har visserligen försökt att ducka, men han har felbedömt sin egen längd. Tjugu centimeter kortare, och han hade klarat sig.

Snobben återtar sin fältherreplats framför oss. Den avsky han nu lägger i dagen gäller inte endast för enskild person, utan för hela klassen.

— Grääsligt... grääsligt... övermåttan grääsligt...

Så lägger han handen bakom örat och intar en lyssnarpose. Klassen repeterar då unisont:

— Gräsligt... gräsligt... övermåttan gräsligt...

Kanske kan den här bilden synas något överdriven. I synnerhet beträffande grabbarnas okunnighet. Så där dumma var de ju inte, men man kan ju så lätt glömma ett årtal, och Snobben föredrog ett dumt svar framför ett utbeblivet. Humorn gav honom ett större utbyte än fusket.

Endast en gång såg jag honom avvika från denna regel, och det var när Sudden hade kommit på det perfekta fusket.

Sudden, som fått sitt namn utan anspelning på personliga egenskaper, hade till uppgift att "sudda ren" svarta tavlan efter varje lektion. Timmen närmast före denna lektion var den oftast fullklottrad. Sudden skulle tvätta tavlan omedelbart efter lektionen, men han väntade tills efter historietimmen, ty Snobben använde den aldrig, han tittade inte ens åt den, och det var härpå som Sudden byggde sin idé. Han strök bara ut lite grand, så pass att han kunde göra små anteckningar i samband med historien, och så hade han bara att läsa innantill. Tack vare detta kunde han alltid sin läxa som ett rinnande vatten.

Men krukans går så länge, och så vidare, och så en dag gjorde Negeren bort allsammans. Sudden hade ju inte kunnat ha sin idé för sig själv, utan den blev så småningom allmän egendom. De som hade svårt att minnas sin läxa, gjorde var och en sina privata anteckningar.

Negeren var en bleksiktig grabb med lingult hår. Därav namnet. En dag när ett pekfinger råkade riktas mot honom, reste han sig med ett triumferande leende, och skulle börja läsa på tavlan, då det slumpade sig så att Snobben råkade ställa sig mitt framför hans anteckning. Negeren böjde sig lite åt sidan för att få klar sikt, och så var den sagan slut. Om Snobben inte var genomskinlig, så var han heller inte blind. Han vände sig blyxtsnabbt om, och började ivrigt studera svarta tavlan.

Snobben gillade inte fusk, det är sant, men då menade han det lumpna fusket. Här stod han inför det mest öppna och ärliga båg han någonsin skådat, och hans min var obeskrivlig. Där fanns både bestörtning och pojkaktig förtjusning. Någonting: ja jäklar...

Där hade han stått som en åsna med ryggen mot en fullklottrad fusklapp och låtit lura sig av en hel klass med busfrön, men han var klok nog att ta det från den roliga sidan, och jag tror att

han vann mest härmed. Grabbar beundrar sånt.

Snobben stod länge, med huvudet på sned, och läste de många anteckningarna, och så vände han sig mot oss med ett halvfånigt leende, likt en löjeväckande pajasfigur. I en cirkusmanege skulle han ha dragit ner en hel storm av applåder just nu. Nu såg vi honom som den store gyckelmakare och komiker som han i själva verket var. Han var clown. Den där lärarbefattningen var bara någonting som hade gått i arv från far till son, såsom brukligt var förr i tiden. Nu stod han bara här med ett uttryck av idiotisk resignatin, och jag trodde nästan att han skulle kasta sig rak lång på golvet och skrika som en barnunge, och sparka, eller lipa åt oss, men han gjorde ingenting av allt detta.

— PUTT..., var det enda han orkade med...

Jag har endast sett Snobben en enda gång efter sedan jag slutat skolan, och det var på en restaurang, trettio år senare. Jag kände genast igen honom där han satt ensam och filosoferade vid en extra stark grogg. Våra ögon möttes för en sekund och jag tänkte hälsa, men så beslöt jag mig för att låta bli. Dels visste jag inte om han kände igen mig, och dels trodde jag inte att han själv ville bli igenkänd just då, ty jag misstänkte att han inte var nykter. Han småskrattade och grimaserade för sig själv. Den mimiken kände jag sedan gammalt, och jag vet inte hur det kom sig, men jag kunde inte kämpa mot den inneboende lust som oemotståndligt trängde sig fram.

Kanske var det den stora tystnaden som rådde i den gamla fina lokalen, vilken för ögonblicket endast var besökt av ett fåtal gäster och ett par servitriser som satt och vek servietter. Jag höll mot i det längsta, men så kom det:

— PUTT...

Det lät ungefär som när man skjuter av en korkpistol i en ekande farstu.

De båda servitriserna hoppade till, ett par äldre gentlemän stannade upp i sina tugganden, och klockan på väggen började halta betänkligt i gången.

Vid ett fönsterbord satt en soignerad herre med kinden stödd i handen, och lät sina oskyldiga blå kerubögon kisa bort mot Snobben, som stirrade stelt framför sig med grogglaset halvvägs mot sina läppar, väl vetande att det i hela världen endast fanns två människor som kunde frambringa ett sådant ljud.

Han själv, och ett frö som för trettio år sedan gick under benämningen Pyret...

BRÖLLOP

SVALA SKUGGOR över gruset, lövrassel och insektsurr, sländor som likt sprakande når far fram och tillbaka, broderande på sel-tyg. På andra sidan planet skrik och skratt och skrån från Torsten och Sven och de andra pojkarna, som spelar fotboll...

Detta är syrenbersån en sommarförmiddag.

Bersån kan också likna en kyrka med grönmalade väggar och en blå himmel till tak. En kyrka, där man håller bröllop och gifter sej. Sigrid sopar undan en myra från sina bara ben och gluttar ut från sitt gömställe bakom trädgårdsmöblen. Hon sträcker ut sina smala armar i solljuset, vänder och vrider på sin vänstra hand, där den nya ringen blänker.

Tänk, hon fick den i går av Lars nere vid ån! Svea och Rut hade varit där också. De hade klättrat i kastanjen som vanligt, hängt i knäveckan och gungat ut över vattnet, fast de vet att det är förbjudet. Rätt vad det var, hörde Svea upp, släppte sitt grepp och hoppade ner på gräset.

"Akta're", sa hon, "min kusin på landet ska gifta sej snart, och hennes fästman har gett henne en väldigt fin ring med röda stenar. Den gnistrar som... ja, som solen i Karlstad. Asch ja, den är hemskt fin i alla fall."

Det var då Lars stack handen i fickan och grävde efter pengar. Han hade fått upp några kopparslantar och en blank enkrona. Räknet och räknat tyst för sej själv. Sen hade han kommit fram till Sigrid.

"Jag tänker köpa en påse med sockerpuller nere vid torget", sa han lågt, så inte de andra skulle höra. "Det finns ringar i dom där påsarna." Han snörvlade till och gned sej lite över ena ögonbrynet, som han brukar göra, när han är generad. "Om jag köper en... vill du ha den då?!"

Sigrid hade slängt iväg en "smörgås" över ån utan att svara. Hon hade stått där med kysande ögon och sett, hur den sprätte ut över det grumliga vattnet och bildade ring efter ring, så man såg hela parken och gatan och husen i runda ringar, stora och små ringar...

"Du", sa Lars hastigt och skramlade med pengarna i fickan, "du, jag kilar och köper då!" Men just som han tog cykeln, som låg slängd i gräset och drog ut den på gatan, tänkte hon ropa efter honom! Då måste vi gifta oss!

Så hejdade han sej — Svea och Rut skulle ju också höra vad hon sa! — så hon teg, krängde sej istället upp i kastanjen och började gunga.

O! Den röda stenen blänker till och med inne i skuggan! Det är några utsirningar i guldet, naturligtvis är det guld, och det känns på något sätt otroligt att vara förlovad. Med en särskild knyck på nacken, som hon sett Anna ha gjort när hon lämnar huset på lördagskvällen, reser hon sej, borstar av gruset från klänningen och går långsamt ut på gatan.

Lars syns inte till. Kanske han är inne på gården och lirar boll med de andra grabbarna. Eller nere vid ån och klättrar i kastanjen. Så

vida han inte är uppe hos sin mamma och provar byxor! Sigrid hade sagt i går, när Lars och hon stått för sej själva bakom Gröna bron, medan hon trädde ringen på fingret, att "nu måste vi gifta oss så fort som möjligt, vi har ingenting att vänta på." Brudslöjan är klar, hon ska ha den vita tyllschal som hon brukar klä ut sej med framför spegeln och ljusa söndagsklänningen, så för hennes del finns ingen anledning, att inte ha bröllop redan i morgon dag. Lars hade sett väldigt generad ut, skruvat på sej, harsklat ett par gånger och sagt:

"Nja... Jo... Men se... jag har inga byxor. Inga tillräckligt fina."

Kastanjens blanknötta grenar är som gjorda att gunga i.

Men hans mamma, hade ju syateljé in på gården, och hon höll just på att sy en sjömanskostym åt honom. Den tänkte han ha. Fast, som sagt, byxorna var inte klara ännu. Möjligen i nästa vecka.

Sigrid går neråt torget och polishuset. Hon svänger på höfterna och skelar förnämt på de dammiga gatstenarna. Änderna, som rantat från ån ända hit upp till trottoarkanten, snappar närgånget efter hennes ben, men hon låtsas inte se dem. Vid hålet i det röda planket håller Svea och Rut på att åla sej ut och in, fram och tillbaka. Å, hon vet...! Man kan nätt och jämt ta sej igenom. Det är alltid en viss spänning, om man ska fastna på halva vägen med ben och underkropp ut mot gatan och överarmar och huvud fastlåsta inne på granngården där schäfern Bess kan komma och hugga efter en. Nå, hur som helst... Nu kan hon inte vara med! Hon, som ska gifta sej i nästa vecka. Svea

ropar efter henne, men Sigrid går vidare, utan att vända sej om.

I närheten av polishuset möter hon tant Emma, som kommer dragande med sin baby i barnvagn och en ballong knuten i ett snöre vid suffletten.

Ballong! Sigrid fuktar läpparna och kisar upp mot den runda, vaggande tingesten, blosande likt en röd blomma mot den blå sommarhimlen. Hon öppnar munnen för att fråga: Var finns...?

Då skär ringen till i fingret på henne. Förlovningsringen. Här går blivande fru Lars Svensson. Tant Emma tittar uppfordrande på henne. Sigrid känner, hur det darrar till i knäveckan på henne. Men istället för att niga, böjer hon stramt på huvudet: "Goddag, vackert väder inte sant!" och går vidare buren av små osynliga vågor i den ljumma junivinden.

Det är som om hon är kluven i två hälfter. Den ena vill springa och gömma sej i buskarna nere vid ån för tant Emmas frågande ögon eller kanske ändå hellre rusa tillbaka till den svävande ballongen det röda planket... Den andra går obehindrat sin väg neråt torget med vänstra handen halvt lyftad framför sej i solskenet.

Kastanjens blanknötta grenar är som gjorda att gunga i. Man hänger rätt ner i knäveckan och gungar. Ena minuten ser man Gröna bron, skolan och mejeriaffären, i nästa nu ån med änderna och smågrabbarns barkbåtar. Hålet i det röda planket är frestande belyst av sol, lagom torrt på marken för att man ska glida igenom utan alltför stort motstånd... Men man gör det inte. Inte ett par dagar före sitt bröllop i syrenbersån.

Lars har varit förkyld ett tag, men ibland har Sigrid sett hans ansikte innanför fönsterrutan, Lars! har hon skrikat. Lars! Och han har gläntat på fönstret, försiktigt så inte hans mamma ska märka det.

"Är inte dina byxor färdiga snart?"

"Jo-o, det tror jag nog", säger Lars och ser lite konstig ut. Han sneglar omkring sej, som om han skämdes och stänger sen kvickt fönstret.

Har han ångrat sej kanske?

Men en vindstilla dag med lukt av ruttet vatten från ån, med andsnärp och sparvtjatter i buskarna, kommer Lars ner på gården, lite blek efter förkyllningen, men annars sej lik.

"I dag gifter vi oss", säger Sigrid bestämt, "nu vill jag inte vänta längre. Jag tycker aldrig om att vänta."

"Javisst", svarar Lars skyggt, "mor är just färdig med byxorna. Har du ringen kvar?"

"Så klart. Då kilar jag opp efter slöjan."

Mamma och Anna hjälper bruden att klä sej. Hon får vit söndagsklänning och flugskyddet kring takkronan som slöja. Hon får till och med en krona av guldpapper. Mamma och Anna ser glada ut. Mycket glada kan man säga. Nog syns det, att det är bröllop.

Sigrid ställer sej i fönstret och tittar mot gårdshuset. Kommer inte Lars snart? Hon står där klädd till brud och känner sej med ens fullvuxen och mycket förståndig. Alldeles som många vuxna tror att de blir klokare, mer fullvuxna, om de bara hänger på sej en rävboa och en hatt med många fjädrar, köpt hos en fin modist.

Nu kommer Lars i sjömanskostym och nypressade byxor! Långsamt med slöjan lyftad över armen, går Sigrid nerför trappan.

De möter varann nere i bersån, där gruset

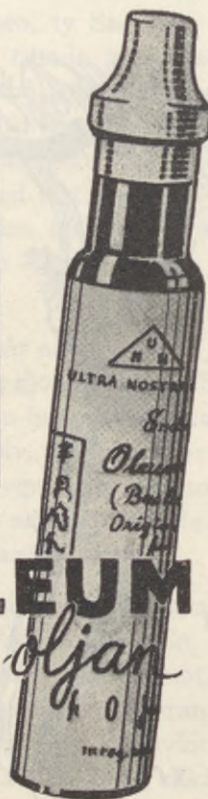
Håll Er då hemma och försök Oleum Basileum, som är ett beprövat medel vid influensa, förkylningar etc.

Motverka hotande förkylningar genom att så snart Ni känner de allra första symptomen taga 3 droppar i en matsked hett vatten o. gnid dessutom in några droppar i näsan och företag upprepade djupandningar.

OLEUM BASILEUM

— den läkande oljan

I apotek, färg- och sjukvårdsaffärer,
Pris kr. 3.50 pr fl.

A.B ATOMA - N. SMEDJEG. 28 - STOCKHOLM 16

Prenumerera på *Status*

Klipp här!

Insändas till STATUS Redaktion,
Kocksgatan 15, Stockholm 4.

Undertecknad anmäler sig härmed som prenumerant på Status 1952. Pren.-priset 8:— kr., insättes på \diamond postgiro 95 00 11, uttages som \diamond postförskott.

Namn:

Adress:

Postadress:

11 månadsnummer med aktuell, vederhäftig socialpolitik; höglitterära noveller och artiklar;

1 julnummer med bästa konstnärliga innehåll och utförande;

=12 förnämliga månadstidskrifter för

Prenumerationspriset **8:— kronor**

ännu är fuktigt efter en åskskur på morgonen. Lars är röd ända upp i hårfästet och gnuggar sej häftigt över ögonbrynet. Sigrid tar honom under armen och drar honom fram till trädgårdsmöbeln.

"Du har väl inte ångrat dej?" viskar hon. Lars svarar inte.

Sigrid faller på knä framför en av stolarna. "Idiot, ner med dej!!" väser hon till Lars. Hon knäpper händerna och ser, hur solen speglar sej i ringens röda sten. Sakta mumlar hon: "Vill du hava denna Sigrid Brita Maria till din fru? ... Säg ja nu, din tok!"

Men istället för att svara, sliter sej brudgummen lös ur brudens grepp och springer sin väg. Han löper ut på gatan i sin nya sjömanskostym. Ingenting kan hejda honom. Inte heller det sträva gnisslet av ett fönster, som flyger upp i gårdshuset.

"Lars! Kom genast hit, hör du inte! Nåde dej, om du förstör dina fina kläder! Kom upp och byt."

Lars struntar i alla kvinnor. Han lubbar vidare som en besatt och törs inte stanna, förrän han kommit över järnvägsövergången och har torget och halva stan mellan sej och bröllopsbersån.

"Det är just likt dem", muttrar fröken Svensson och småskrattar, "såna är dom, alla karlar. I alla åldrar. Min rände strax före bröllopet också."

Och hon drar igen fönstret med en smäll. I gathuset står mamma och Anna, kan Sigrid se mellan sina utspärrade fingrar. Hon kan inte skilja på fönstrets solkatter och deras skrattande munnar. Men deras tankar stannar innanför glaset.

Bröllop ja! viskar det i Anna. Jag vill viga i kyrkan hemma. Kamraterna från frälsningsarmén ska komma och spela för oss. Tänk, att gifta sej och få ett hem. Att få våra tillsammans jämnt, det är väl det som är lyckan!

Och mamma tänker: Om många, många år ska hon kanske kläs i riktig brudslöja. Det här lilla barnet jag burit på. Hur gammal är jag då? Omkring fyrtiofem. Grå i håret och lite trött kring ögonen. Kyrkklockorna ska klämta och ljudet rullar ut över Gröna bron och ån, där hon lekt och skolgården, där hon gått i skola! Bröllop, det är en dag, då livet håller andan. Man tänker: Andras kan gå sönder. Inte mitt. Aldrig mitt... Men ännu är det, som sagt, många år dit för Sigrid. Ännu är hon ett med åns beskäftiga småprat och lekplatsens fuktiga sandhögar. Hon gör seglatser med barkbåt och reser till världens ände genom en spricka i grannens röda plank. Ännu många år. Gudske- lov.

I det ögonblicket är Sigrid färdig med sina tårar. Hon sliter av sej takkronans flugöverdrag, kastar den på de gröna stolarna, kryper ur sin vita klänning och står där i sin vanliga rödrutiga bomullsklänning.

Så springer hon sin väg. Ner till ån med de blankslitna kastanjerna. Då kommer hon plötsligt ihåg den. Ringen. Med beslutsamt hopknipen mun river hon den av sej, tittar ett ögonblick nyfiket på det runda, vita märket som den lämnat i den bruna huden, innan hon slänger den i ån. Den ritar en röd strimma i den sommargyllne luften, faller med ett lätt plask i vattnet och försvinner.

Med ett vant språng kastar sej Sigrid mot kastanjens nedersta gren, svänger sej upp i knävecken och börjar gunga.

LIVET DU GAV MIG

Den fascinerande
danska filmen om
de sanatorievårdades
problem — en stor film
som fånglar och griper —
en film som angår oss alla.

Berättar sant och lågmält
om hur mänsklig tanklöshet
kan skapa ett inferno för
en grupp "utstötta" —
en avslöjande
riktig film.

I rollerna:

GRETHE THORDAHL, OVE RUD,
IB SCHÖNBERG m. fl.

NORDISK

TONEFILM

Status

Årsupplagor
från 1938 till 1950

